

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Bc. EDITA KREJČOVÁ

V. ročník – prezenční studium

Obor: učitelství českého jazyka a společenských věd

**FENOMÉN DOSPÍVÁNÍ V SOUČASNÉ ČESKÉ
LITERATUŘE PRO DĚTI A MLÁDEŽ**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.

OLOMOUC

2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze uvedených pramenů a literatury.

V Kostelci na Hané dne 11. dubna 2013

.....

Edita Krejčová

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Vlastě Řeřichové, CSc., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

ÚVOD.....	6
1 OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ.....	8
1.1 OBDOBÍ PREPUBERTY	8
1.2 OBDOBÍ PUBERTY	9
2 PRÓZA S DÍVČÍ HRDINKOU	11
2.1 GENEZE PRÓZY S DÍVČÍ HRDINKOU	12
3 IVA PROCHÁZKOVÁ	16
3.2 BIBLIOGRAFIE.....	18
4 UZLY A POMERANČE	21
5 KAROLÍNA: STRUČNÝ ŽIVOT ŠESTNÁCTILETÉ.....	25
6 NAZÍ	30
7 IVONA BŘEZINOVÁ.....	36
7.1 BIBLIOGRAFIE.....	37
8 HOLKY NA VODÍTKU.....	40
8.1 JMENUJI SE EŠTER.....	40
8.2 JMENUJI SE ALICE	45
8.3 JMENUJI SE MARTINA	49
9 LUFTĚAČKY	53
10 LAURO, TY JSI ALE ČÍSLO	57
11 POMERANČE V PODPRSENCE	62
12 KDE JSI PIEROTE?	66
13 DRŽKOU NA ROHOŽCE.....	70
14 SROVNÁNÍ TVORBY IVY PROCHÁZKOVÉ A IVONY BŘEZINOVÉ.....	74
ZÁVĚR	76
SEZNAM PRAMENŮ, LITERÁRNÍCH A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	78

PŘÍLOHY	82
----------------------	-----------

ÚVOD

Ve své diplomové práci se zaměřím na fenomén dospívání v současné české literatuře pro děti a mládež. Jako motivace k napsání této diplomové práce sloužil můj dlouholetý zájem o četbu pro dívky. Romány s dívčí hrdinkou či chlapeckým hrdinou jsou žánrem populární literatury, jenž je určen zejména dospívajícím recipientům. Vyznačují se především citovou zápletkou, přímočarostí postav, konfliktní situací a závěrečným happy endem. V současnosti vzniká v české literatuře mnoho děl zaměřujících se na dospívající čtenáře. Bohužel však ne všechna dosahují stejně vysoké kvality. Tato díla jsou velmi často vyhledávána zejména dospívajícími či méně zkušenými čtenáři, kteří si je volí pro jejich atraktivní obal, snadnou dostupnost a jednoduchý děj. Čtenářky prostřednictvím příběhu unikají z reality a dostávají se do neobvyklých míst a exotických krajin, kde spolu s hlavní hrdinkou prožívají pocity štěstí, radosti a citového naplnění. Mnohdy si tím však pouze suplují svůj ve skutečnosti stereotypní život. Ve své práci jsem se proto zaměřila na tvorbu dvou úspěšných českých autorek – Ivy Procházkové a Ivony Březinové, která se řadí k tomu nejlepšímu, co současná česká literatura pro děti a mládež nabízí. Důkazem jsou mnohá ocenění, jimiž byla některá tato díla vyznamenána. Z těch nejvýznamnějších lze uvést například Magnesii Literu, kterou získala Iva Procházková za fantaskní příběh *Myši patří do nebe* (2007) a román *Nazí* (2010)¹ či Zlatou stuhu za knihy s dívčí hrdinkou *Jmenuji se Ester* a *Jmenuji se Alice* (2002), již obdržela Ivona Březinová.²

Moji diplomovou práci lze rozdělit na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část je zaměřena na charakteristiku dospívání z psychologického hlediska, které se vyznačuje změnami v psychickém a fyzickém vývoji jedince. Dále se zde budu věnovat obecné charakteristice a vývoji prózy s dívčí hrdinkou. Nechybí ani kapitoly pojednávající o životních osudech obou autorek, jejich literárních začátcích, pohnutkách pro sepsání jednotlivých knih a současných či do budoucna plánovaných aktivitách.

Praktická část se specializuje na analýzu vybraných děl Ivy Procházkové – *Uzly a pomeranče* (2011), *Karolína: Stručný život šestnáctileté* (1999), *Nazí* (2009) a Ivony Březinové – *Holky na vodítku* (2002–2003), *Lufťáčky* (2000), *Lauro, ty jsi ale číslo* (1999),

¹PROCHÁZKOVÁ, Iva. In: *Portál české literatury* [online]. 2008 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/autori/prochazkova-iva/>.

²BŘEZINOVÁ, Ivona. Ocenění prací Ivony Březinové. *Ivona Březinová* [online]. 2011 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.ivonabrezinova.cz/start.htm>.

Pomeranče v podprsence (2009), *Kde jsi, Pierote?* (2000), *Držkou na rohožce* (2010),
konkrétně na rozbor jazyka, motivů či případných didaktických cílů.

1 OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ

Na toto stadium je nahlíženo jako na období bouří a stresů. V jeho průběhu jsou na dospívající jedince kladeny vysoké nároky především ze strany společnosti. Jedná se například o podřízenost vlastního chování určitým společenským normám, vytvoření nezávislosti na rodičích, volbu budoucího povolání a tvorbu vlastní filozofie života. Kromě společenských vlivů, působí na jedince také vlivy psychologické a biologické.³

Pro toto období jsou typické nápadné změny ve fyzickém i psychickém vývoji jedince. Dle některých autorů jsou změny označovány jako věk druhé strukturální přeměny. Odlišnosti vývoje psychických a fyzických změn jsou dány také pohlavím jedince. Zpravidla u dívek nastupují tyto změny dříve než u chlapců.⁴

Stadium dospívání nejčastěji dělíme na:

- **Období prepuberty** – dostavuje se u dívek okolo 10. roku, u chlapců v 11 letech;
- **Období vlastní puberty** – u dívek nastupuje ve 12,5 letech, u chlapců ve 13 letech.

1.1 Období prepuberty

Pro somatický vývoj jsou typické především změny v proporcích těla. Proto je prepuberta někdy také označována jako období vytáhlosti, pro které je charakteristický nárůst trupu a končetin. V rámci fyziologických procesů dochází k endokrinním změnám, zvýšení produkce pohlavních hormonů, jejichž následkem se pak začínají objevovat druhotné pohlavní znaky.⁵

Na chování prepubescentů má značný vliv sexuální pud. Jeho působením se začíná projevovat rozkolísanost v chování, citová labilita a časté výkyvy nálad. Emoční nestabilita se projevuje také v dalších psychických funkcích.

³ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 3.vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, s. 115. ISBN 978-80-244-2433-0.

⁴ŠIMÍČKOVÁ – ČÍŽKOVÁ, cit. 3, s. 115.

⁵ŠIMÍČKOVÁ - ČÍŽKOVÁ, cit. 3, s. 116.

V tomto období má velký význam zejména fantazie, která se stává „mostem“ mezi ideálem a realitou. Projevuje se prostřednictvím denního snění, které jedince ukazuje v ideálním světle. Nadbytek denního snění však může být i škodlivý, jelikož zhoršuje motivaci k učení a zaměřenost na stávající povinnosti. Výrazné vývojové změny se objevují i v myšlení, pro které je charakteristický přechod od konkrétních operací k operacím formálním.⁶

Emocionální vývoj se výrazně projevuje především v chování jednotlivců. Patrná je citová labilita neboli proměnlivost v oblasti citů, která má velice afektivní ráz. City často vznikají velice náhle, jsou prudké a krátkodobé. Také chování je výbušnější, mnohdy stačí pouze nepatrný podnět, který vede k velmi intenzivní reakci vzteku, smutku a nebo smíchu. K proměně dochází i ve vztazích k rodičům. Nejenom že se pubescent své city k nim stydí dát najevo, ale odmítá i veškeré projevy náklonnosti z jejich strany. Někdy se tak stává, že je jeho chování k nim velice hrubé. Neznamená to, že by je neměl rád, pouze se snaží osamostatnit.⁷

V oblasti hrubé motoriky je typická neohrabanost a nekoordinovanost pohybů, a to zejména u chlapců. Je tedy možné, že se u některých jedinců mohou objevit určité komplikace v tělesné výchově. Vždy však záleží na učiteli, jak tyto přechodné problémy vyhodnotí a zareaguje na ně. Pro jemnou motoriku je typická křečovitost, projevující se zejména ve zhoršeném grafickém výkonu.⁸

1.2 Období puberty

Puberta je vykládána jako období pohlavního dozrávání, ve kterém dochází k přeměně dítěte na biologicky zralého dospělého člověka, který je schopen sexuální reprodukce.

Pro pubescenta je typický rozvoj logické paměti, která má především výběrový charakter. Ten se projevuje tím, že si jedinec mnohem lépe a snáze pamatuje ty obsahy, které mají logické souvislosti nebo nějak souvisí s jeho zájmy. Ačkoliv je pro jedince ve stádiu puberty typická zájmová rozkolísanost, můžeme se setkat také s případy, kdy

⁶ ŠIMÍČKOVÁ – ČÍŽKOVÁ, cit. 3, s. 116 – 117.

⁷ ŠIMÍČKOVÁ – ČÍŽKOVÁ, cit. 3, s. 118 – 119.

⁸ ŠIMÍČKOVÁ – ČÍŽKOVÁ, cit. 3, s. 117.

v určitých specializovaných činnostech, které dospívajícího baví, získá jedinec takové znalosti, kterými předčí učitele i rodiče.⁹

Dochází k rozvoji myšlení, a to zejména ve schopnosti abstrakce. Dle Piageta je toto období nazýváno stádiem formálních operací. Je pro něj typická schopnost logicky třídit, srovnávat a řadit různé konkrétní věci. Jedinec chápe významy obtížnějších pojmů, jako je spravedlnost, pravda či právo. V případě problému se nespokojí pouze s jedním východiskem, ale uvažuje i o jiných alternativních řešeních.¹⁰

Přetrvává také hojná fantazijní produkce, která se projevuje svojí nápaditostí či originalitou. Oproti období prepuberty jsou však častým obsahem denního snění také představy se sexuálním podtextem. Ve fantazii se projevuje tzv. naivní romantismus, který má značný vliv na chování. Citová labilita, která převládala v období prepuberty, již není tak výrazná. Také emoční vázanost k rodičům se postupně uvolňuje. Citové odpoutání se od nich pak vede ke snaze sblížit se s někým jiným. Proto také v období puberty vznikají velice pevné kamarádské vztahy. Mizí i averze vůči druhému pohlaví, která mnohdy vede k navázání citového vztahu a k prvnímu zamilování se. Dochází rovněž k rozvoji vyšších citů, morálních a estetických.¹¹

V rámci somatického rozvoje se mění tělesné proporce – zpomaluje se růst končetin, mohutní svalstvo a rostou vnitřní orgány. Tvar těla tedy získává dospělou podobu. Zlepšuje se také pohybová koordinace, mizí neohrabanost a klátivost. Pohyby dívek jsou ladnější. Je to období, ve kterém mohou dosáhnout významných sportovních výkonů.

⁹ ŠIMÍČKOVÁ – ČÍŽKOVÁ, cit. 3, s. 121.

¹⁰ ŠIMÍČKOVÁ – ČÍŽKOVÁ, cit. 3, s. 28.

¹¹ ŠIMÍČKOVÁ – ČÍŽKOVÁ, cit. 3, s. 121 – 123.

2 PRÓZA S DÍVČÍ HRDINKOU

Pro toto odvětví literatury pro děti a mládež je užíváno řady termínů – dívčí literatura, dívčí četba, dívčí román, román s dívčí hrdinkou či četba pro dívky.¹² Proto tedy není jeho definice příliš jednoduchá. Dle encyklopedie literárních žánrů bychom dívčí román mohli charakterizovat jako žánr populární literatury, který je určený dospívajícím dívkám a který se vyznačuje emotivním příběhem.¹³

Dívčí román se zaměřuje především na rozvoj osobnosti hrdinky, a to jak v porovnání s rodiči, učiteli a jejich výchovnými požadavky, tak i s kolektivem vrstevníků a širším společenským prostředím. Realizace dívčího románu je založena na ztotožnění se dospívajících čtenářek s obtížnými situacemi, do kterých se téměř stejně staré hlavní hrdinky dostávají.

K hlavním znakům tohoto žánru tedy patří:

- dívčí hrdinka;
- citová zápleтка;
- konfliktní situace, kterými hrdinka prochází -nejčastěji se jedná o přechod do nového školního prostředí, rozvod rodičů, úmrtí v rodině, špatná ekonomická situace aj.;
- první láska;
- milostnými partnery hlavních hrdinek se stávají, a to obzvláště ve starších typech dívčího románu, zralí muži, plnící roli ochránců i učitelů;
- vytváření několikasvazkových sérií – romány mnohdy mapují život hrdinky od dětství, přes manželství až k mateřství;
- důraz je kladen na děj;
- přímočaré postavy;

¹² GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež: ve srovnávacím žánrovém pohledu*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, s. 130.

¹³ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vydání. Praha; Litomyšl: Paseka, 2004, s. 114. ISBN 80-7185-669-X.

- příběh končí happy endem – úspěch v milostném životě je mnohdy doprovázen také úspěchem v oblasti profese, či jiných stránkách lidského života.¹⁴

U dívčích románů rozlišujeme dva modely příběhu – *kultivační* a *emancipační*. Hlavními hrdinkami kultivačních románů jsou nezvedené uličnice, ze kterých se postupnou výchovou a nabytými zkušenostmi stávají kultivované bytosti. Oproti tomu hrdinkami emancipačních příběhů jsou bojácné, neprůbojné a na první pohled krásou ne zrovna oplývající dívky, jež se nakonec vypracují v přitažlivé a úspěšné osobnosti.¹⁵ Díky své výchovné tendenci má dívčí román blízko k lidovému povídky nebo chlapeckému románu.

2.1 Geneze prózy s dívčí hrdinkou

Počátky dívčích románů jsou spjaty se sentimentalismem konce 18. století. K prvním knihám, které byly primárně určeny ženám, patří romány **Samuela Richardsona** – *Pamela* (1740) a *Clarissa* (1747 – 1748). Pro ženy se staly tyto romány možností úniku ze života, ve kterém byly naprosto sociálně podřízeny mužům. V období první poloviny 19. století se literatura psaná pro dívky vyznačovala silným didaktismem. Vznikají díla v duchu katolickém, například **Marie Antonie** – *Myrrhový věneček* (1828), nebo vlasteneckém, představovaným **Dobromilou Rettigovou** – *Mařenčin košíček* (1821).¹⁶

Samostatným žánrem se v české literatuře dívčí román vyhraňuje až na konci 19. století, a to v souvislosti s komercializací literatury. Významnou autorkou tohoto období byla **Eliška Krásnohorská**, která upravila dílo německé spisovatelky **Emmy von Roden** *Trotzkopf* (1885) pod názvem *Svéhlavička* a dopsala k němu také dvě další pokračování – *Svéhlavička nevěstou*, *Svéhlavička ženuškou*, *Svéhlavička babičkou* (1907). Pro zavedení dívčího románu jako specifického žánru sehrála u nás klíčovou úlohu edice Vilímkova nakladatelství Dívčím srdcím.

Obrovský boom dívčích románů i červené knihovny nastává v době meziválečného období. Podobě doby je uzpůsobena i postava hlavní hrdinky. Tou se stává nejčastěji

¹⁴ MOCNÁ, cit. 13, s. 115.

¹⁵ MOCNÁ, cit. 13, s. 115.

¹⁶ GENČIOVÁ, cit. 12, s. 131.

podnikavá středoškolská studentka, žijící v městě, která je umělecky a sportovně nadaná. V souvislosti s ekonomickou krizí jsou dívky vedeny k samostatnosti a zodpovědnosti za svůj život. K významným představitelům patří: **Vilém Neubauer** – *Filosofka Mája* (1926), *Sextánka* (1925), **Jaromíra Hüttlová** – *Dáša, pražská studentka* (1929) či **Růžena Utěšilová** – *Lízín let do nebe* (1937).¹⁷ O kontinuitu žánru se zasloužila řada speciálních edic, z nichž nejzásadnější byly – Radostné mládí, Knihy nové dívčí generace, Knihovna šťastných dívek a Dívčí knihovna. Ačkoliv během předválečného období vycházelo několik desítek titulů ročně, byla tato díla podrobena silné kritice z řad učitelů i knihovníků, kteří jim vytýkaly především přehnaný sentimentalismus. Velmi ostrá kritika byla prezentována například v časopise Úhor (1931 – 1932), která dívčí četbu označila jako „*odvar lžiromantiky a la Čarská, jímž se čtenářky odvádějí od prostého života a jeho smyslu.*“¹⁸ Nebylo však vyloučeno, že by četba pro dívky nemohla získat zcela jinou, lepší hodnotu. Dívčí romány by se měly především obracet k závažným otázkám života mládeže, respektovat jejich potřeby, záliby i zájmy. Pozornost se obrátila směrem k **Marii Majerové** a jejímu románu *Robinsonka* (1940) a **Marii Pujmanové** a její novele *Předtucha* (1942). Právě Marie Majerová byla jednou z těch, kdo označili speciální četbu pro dívky za zbytečnou: „*Maminky četly ve svém mládí Svěhlavičku, kterou dostaly darem ve slohu oné doby, kdy se koedukace zdála nemravností ... Dnes rostou děti obojího pohlaví ve škole vedle sebe, ale i promíšený v letních táborech, kluk, holka – všechno nosí kalhoty, všechno má ostříhané vlasy, děvčata truhlářů a hoši myjí nádobí – a najednou že potřebujeme zvláštní knihy pro dívky, patrně knihy s krajkami a copy. Zajisté, že jsou velmi zajímavé a časově knihy vypravující o zápase dospívající dívky o živobytí nebo o životní určení; hoši ať je čtou ještě pilněji, aby se naučili hledět na práci žen se stejnou úctou jako na práci mužů...*“¹⁹

Po roku 1945 dochází k výraznému úbytku produkce dívčího románů a od roku 1948 k jejímu naprostému zastavení. V literatuře začala dominovat společensko – historická témata, zejména válka a poválečná výstavba. Zánik speciální dívčí literatury vedl k tomu, že se ve většině próz stávali hlavními hrdiny chlapci. Dívky tak již neměly vzory, se kterými by se mohly ztotožnit, a to jak po stránce citové, tak i myšlenkové. K menšímu oživení dochází ve druhé polovině 50. let. Jednou z významných autorek

¹⁷ MOCNÁ, cit. 13, s. 116.

¹⁸ VAŘEJKOVÁ, Věra. *Česká próza s dívčí hrdinkou*. 1. vydání. Ostrava: Scholaforum, 1994, s. 12.

¹⁹ GENČIOVÁ, cit. 12, s. 140.

tohoto období byla **Helena Šmahelová** – *Velké trápení* (1957), *Magda* (1959). Obě její díla se stala výrazným podnětem k rozkvětu prózy s dívčí hrdinkou.²⁰ Sirovátka dokonce uvádí: „Silně se změnila tzv. dívčí četba, povídky a romány s dívčí hrdinkou. Ta se stala od počátku století a ještě více ve dvacátých a třicátých letech pro literární kritiky a hlavně pro pedagogy problémem, s nímž si marně lámali hlavu. Od padesátých let tento problém v podstatě zmizel, protože se autorům podařilo zbavit tento okruh četby triviálních zlovyků. Autoři zasadili příběhy do současného života dětí, dali jim literární úroveň a zapojili je do ostatní prózy pro mládež.“²¹ Z dalších spisovatelů tohoto lze uvést **Valju Stýblovou** – *Dům u nemocnice* (1966), **Ivu Hercíkovou** – *Pět holek na krku* (1967), **Stanislava Rudolfa** – *Metráček aneb Nemožně tlustá holka* (1969), **Hermínu Frankovou** – *Jedna zrzka navíc* (1976) aj. O zachování žánru i v 70. a 80. letech svědčí také existence edice Veronika nakladatelství Albatros, či řada filmových adaptací známých děl, jako byly například komedie *Holky z porcelánu* (1976) či romantická veselohra *Léto s kovbojem* (1979).

K výraznému rozvoji dívčího románu dochází po roce 1989. Vedle starších spisovatelů – **Ivana Klímy** – *Markétin zvěřinec* (1991, rkp. 1971), **Jana Procházky** – *Divoké prázdniny* (1992, 1. vyd. 1967), **Evy Bernardinové** – *Blanka, obyčejná holka* (1993), **Jana Suchla** – *Senzační holka* (1996) aj., se objevuje plejáda nových autorů. K nejčtenějším se řadila **Martina Drijverová** – *Anna za dveřmi* (1993), **Ilona Borská** – *Cesta pro Hanku* (1993) a její pokračování *Hanka v Paříži* (1994), **Hana Bořkovcová** – *Jdi pryč* (1994), *Zakázané holky* (1995), **Stanislav Rudolf** – *Petra a Dominik* (1991), *Z deníku pampelišky* (1991), *Konkurz na anděla* (1992), *Bliženci* (1992), **Iva Procházková** – *Karolína. Stručný život šestnáctileté* (1999), **Jarmila Mourková** – *Darina* (1993), **Ivona Březinová** – *Prázdniny* (1999), **Zdeňka Psůtková** – *Bára* (1997), **Lenka Lanczová** – *Hvězda naděje* (1994), *Tajná láska* (1996), *Sólo pro Kristýnu* (1997)²² a další. Stejně tak jako červená knihovna musel i dívčí román v období 90. let čelit silné konkurenci v podobě latinsko-amerických telenovel, jejichž nadšenými divačkami byly zejména dospívající dívky.²³

²⁰ VAŘEJKOVÁ, cit. 18, s. 15.

²¹ SIROVÁTKA, Oldřich. *Literatura na okraji*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 59.

²² TOMAN, Jaroslav. *Současná česká literatura pro děti a mládež*. Brno: Cerm, 2000, s. 21 – 25. ISBN 80-720-4170-3.

²³ MOCNÁ, cit. 13, s. 117.

K současným autorům, píšícím prózu určenou dospívajícím dívkám patří zejména **Iva Procházková** – *Nazí* (2009), *Uzly a pomeranče* (2011), **Ivona Březinová** – *Holky na vodítku* (2003), *Pomeranče v podprsence* (2009), **Jarmila Dědková** – *Růže pro čokoládovou holku* (2008), **Věra Řeháčková** – *Mary, ty jsi mazaná!* (2006), **Lenka Lanczová** – *Třináctá komnata* (2010), **Stanislav Rudolf** – *Reklama na lásku* (2005), **Jana Červenková** – *Čtyřlístek pro štěstí* (2000), **Zdeňka Bezděková** – *Říkali mi Leni* (2001), **Zuzana Francková** – *Osudová vteřina* (2013), **Lenka Řeháčková** – *Prožila jsem něco neuvěřitelného* (2013) aj.²⁴

²⁴ *Databáze knih* [online]. 2008 - 2013 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/>.

3 IVA PROCHÁZKOVÁ

Iva Procházková se narodila 13. června 1953 v Olomouci. Je významnou českou prozaičkou, dramatičkou, scénáristkou a autorkou knih pro děti a mládež. Pochází ze spisovatelské rodiny. Jejím otcem byl spisovatel a scénárista Jan Procházka, který se proslavil filmovou povídkou Ucho. Tatínek byl jedním z mnoha Iviných literárních vzorů.

„Vzory jsem měla odedávna. Vzpomínám si, že jedním z nich byla literární postava Athos z knihy Alexandra Dumase Tři mušketýři. Zdál se mi moudrý, čestný a zároveň v sobě měl tajemnou vášnivost, která probleskovala jenom v klíčových situacích. To z něj v mých očích dělalo člověka, který má svou třináctou komnatu a tím pádem hloubku. Hloubka pro mě vždycky byla přitažlivá – i když jsem tušila, že je spojená s nebezpečím.“

„Mezi pozdější vzory musím počítat svého otce, zejména pro jeho přímý postoj vůči politické zvlí, ve které žil a které se nepodrobil. Jedním z posledních vzorů – ten mi zůstal dodnes – je tibetský Dalajláma. Přirovnala bych ho k viditelně vyčnívajícímu bodu na obzoru, ke kterému se blížíme a blížíme, přitom se zdá, jako bychom se nehýbali z místa. Naštěstí se ten bod neztrácí. Od chvíle, kdy jsme se na něj začali dívat, tam permanentně je.“²⁵

Byl to právě otec, který ji k psaní přivedl. *„Ve spoustě rodin láká povolání rodičů i děti. A můj tatínek psal knížky a scénáře. Často jsem jeho psaní slyšela, když jsem večer usínala při klapání stroje. Vždycky jsem přemýšlela, co asi píše.“²⁶* Nebyla však jedinou jeho dcerou, která po něm zdělila jeho literární nadání. Ivinou sestrou je totiž neméně slavná spisovatelka a signatářka Charty 77 Lenka Procházková.²⁷

Své dětství prožila Iva Procházková kromě prvních tří let v Praze. Po úspěšném složení maturitní zkoušky roku 1972 na tamním gymnáziu Jana Nerudy chtěla pokračovat v dalším studiu na vysoké škole. Z politických důvodů jí to ovšem nebylo umožněno.

²⁵ HUTAŘOVÁ, Ivana. *Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež*. 1. vydání. Praha: Tauris, 2003, s. 97. ISBN 80-211-0461-9.

²⁶ PĚNKAVOVÁ, Jaroslava. Iva Procházková včera školáky pobavila. *Rokycanský deník*. 2005, č. 267, s. 9.

²⁷ MÁLKOVÁ, Iva. Iva Procházková. In: *Slovník české literatury* [online]. 1998, 6.3.2008 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=957&hl=Iva+Prochazkova+>.

Živila se tedy jako pomocná síla na letišti či uklízečka Obvodního podniku bytového hospodářství v Praze 1.²⁸

„Já chtěla psát, když jsem nemohla na vysokou. To byla moje učňovská léta. Už mi nemohl pomáhat, radit tatínek. Už byl po smrti. Hodně jsem v té době četla a snažila jsem se psát. Jestli to vyjde, s tím jsem si moc hlavu nelámala. Okolnosti, ve kterých jsme žili, byly takové, jaké byly. Uklízením jsem si vydělávala asi stejně, jako kdybych něco vydala. Cítila jsem se tím svobodnější, působila tam jen vlastní cenzura.“²⁹

Literární tvorbě pro děti a mládež se začala věnovat koncem 70. let minulého století, publikovala však již i na počátku 70. let, kdy vydala několik svých próz časopisecky, především v Tvorbě a Zemědělských novinách. Roku 1972 získává své první ocenění v literární soutěži Strážnice Marušky Kudeříkové za knihu *Ten pomeranč nemá žádný jadýrka*. Na popud přítele Kristiána Sudy se začala věnovat literatuře pro děti.³⁰ *„Byla to věc velmi praktická. Pokoušela jsem se o povídky pro dospělé v časopisech. Narážela jsem pořád na stejnou zeď. Z nakladatelství Albatros přišel kamarád, redaktor a řekl, zkus napsat něco pro děti, tam kontrola není taková. Uzavřeli jsme smlouvu na knihu, která ještě neexistovala. Napsala jsem ji. Tam se vyměnila situace, kamarád byl vyhozen atd., nicméně smlouva existovala, něco s tím museli udělat. Po šesti letech různých bojů tu knížku jako moji prvotinu “Komu chybí kolečko“ v roce 1980 vydali. Jediná a poslední na dlouhou dobu, ale nakonec vyšla. Na tom jsem si ověřila, že mě baví psát pro děti. Mezi tím jsem se stala matkou a byl k tomu osobní důvod. Zůstala jsem u psaní pro děti a mládež de facto po celý život. I když vedle byly jiné koleje. Tato kolej byla pro mne důležitá.“³¹*

Roku 1975 se měla v pražském Realistickém divadle Zdeňka Nejedlého konat premiéra její hry *Venušin vrch*. Představení však bylo zrušeno a pro Prahu zakázáno. Divadelní hra byla nakonec přeci jen uvedena, a to o rok později v Jihlavě, Liberci a Spišské Nové Vsi. Na konci roku 1983 Procházková se svými dětmi a mužem, hercem a režisérem Ivanem Pokorným, emigrovala do Rakouska. Tam nadále rozvíjela své divadelní projekty a věnovala se literární tvorbě pro děti i dospělé. Po třech letech se rodina přestěhovala do německé Kostnice, kde spolu s manželem založili autorské divadlo

²⁸ MÁLKOVÁ, cit. 27.

²⁹ Procházková, I. v pořadu *Krásné ztráty*. Česká televize, dne 23.2.2009.

³⁰ MÁLKOVÁ, cit. 27.

³¹ Procházková, cit. 29.

Schlauer Kater. Roku 1988 přesídlila Procházková s rodinou do Brém a zahájila spolupráci s místním divadlem Theater im Packhaus. Zdramatizovala pro něj i některé pohádky Hance Christiana Andersena a napsala hru s názvem *Wo bleibt dein Hut?*, kterou zrežíroval její muž.³²

*„Měla jsem ohromné štěstí, protože osud to se mnou myslel dobře. Přihrál mi do cesty pana Gelberga, renomovaného německého nakladatele, který znal tvorbu mého táty a už jako recenzent ho v Německu prosadil. A najednou zjistil, že existuje i jeho dcera. Tehdy už byl hotový Červenec má oslí uši, on si ho odvezl a nechal zlektorovat.“*³³

Po politickém převratu roku 1989 začíná publikovat také v českých zemích. Nastalo se však do vlasti vrátila až roku 1995. Po návratu začala spolupracovat s řadou nakladatelství – Melantrich, Albatros, Amulet, Mladá Fronta, Arsca aj. V devadesátých letech napsala několik scénářů pro Českou televizi, například: *Vdova po básníkovi* (1991), *Komu šplouchá na maják* (1992), *Opičí rok* (1994), *Poslední večere u Ptáka Noha* (1994), *Cesta na sluneční ostrov* (1994) a *Město bez dechu* (2003). Je autorkou televizního seriálu *Dům poslední radosti* (1997), režírovaným Ivanem Pokorným a uskutečnila i textovou revizi filmové povídky *Městem chodí Mikuláš* z roku 1970, jejímž autorem byl Jan Procházka a která z politických důvodů ve své době nemohla být vydána. Roku 1992 byla zfilmována režisérem Karlem Kachyňou a o sedm let později i vydána knižně.³⁴

3.2 Bibliografie

Počátek tvorby Ivy Procházkové je nepochybně spjat s divadlem. Bohužel jí však kvůli otci nebylo umožněno se více prosadit.³⁵ Mladé hrdinky jejích prvních divadelních her se nacházejí v situacích, ve kterých pomalu ztrácejí schopnost vyhnout se zoufalému stereotypu. Těmito situacemi jsou nakonec dohnány ke změně svých životních postojů (*Venušin vrch*, *Poslední život*).³⁶

³² MÁLKOVÁ, cit. 27.

³³ MATOUŠEK, Petr. Spisovatelka, která léčí outsidersy. *Ladění*, 2002, roč. 12, č. 3, s. 44 – 45.

³⁴ MATOUŠEK, cit. 33, s. 44 – 45.

³⁵ Iva Procházková. In: *Portál české literatury* [online]. 2008 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/autori/prochazkova-iva/>.

³⁶ MÁLKOVÁ, cit. 27.

Středobodem tvorby Procházkové jsou však prózy pro děti a mládež. Jejich základem je prosté, volně plynoucí vyprávění, jehož opravdovosti je docíleno zejména volbou vypravěče z řad dětí. V jejích dílech můžeme spatřit humor, nadsázku, nonsens i metaforu.³⁷

Její prvotinou byla kniha *Komu chybí kolečko*, která byla publikována roku 1980 v nakladatelství Albatros. O její ilustrace se zasloužil Rudolf Štorkán a vypráví o příhodách současné české rodiny. Roku 1992 vydává Albatros *Čas tajných přání*. Tato kniha se řadí k jejím vrcholným dílům, což dokazují také ocenění, která za ni obdržela. Kniha byla oceněna Německou cenou za literaturu pro děti a mládež roku 1989 a českou literární cenou Zlatá stuha pro rok 1992. Úspěchu se jí dostalo také na americkém kontinentu, kde se zapsala na seznam nejlepších dětských knih za rok 1989.³⁸

Náměty svých děl čerpala z různých stránek lidského života, přičemž se nevyhýbala ani těm ne příliš příjemným. Roku 1994 vychází novela *Středa nám chutná*, která vypráví o dětech z neobyčejného dětského domova Slunečnice. O rok později byl vydán román *Červenec má oslí uši* (1995) pojednávající o jedenáctiletém Dušanovi, kterému dědeček odkázal neobvyklé dědictví – oslíka. Roku 1996 vydává Albatros další velmi úspěšné dílo *Pět minut před večeří*, jež získalo několik cen – Rakouskou cenu za dětskou knihu (1993), Cenu německých lékařek (1993), literární cenu Severního Porýní – Vestfálska (1994) a českou Zlatou stuhu (1996). Téhož roku byl publikován v nakladatelství Arsci pohádkový příběh *Hlavní výhra* (1996).³⁹

Dalším vrcholem prozaické tvorby Ivy Procházkové je román *Únos domů* (1998), jehož hlavním hrdinou je dvanáctiletý sirotek Libor Ješín, který přišel při tragické autonehodě o oba rodiče. Ačkoliv vyrůstá u movitých příbuzných, chybí mu to nedůležitější – láska. O rok později vychází utopický román *Soví zpěv* (1999). Román se může pyšnit Zlatou stuhou (1999), i zápisem na Mezinárodní čestnou listinu IBBY (2000). Téhož roku byl vydán také román *Karolína, stručný život šestnáctileté* (1999). Roku 2000 vyšel v nakladatelství Amulet dobrodružný příběh s názvem *Jožin jede do Afriky*. O tři

³⁷ MÁLKOVÁ, cit. 27.

³⁸ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Čas tajných přání*. *Oficiální web Ivy Procházkové* [online]. 2012 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://ivaprochazkova.com/cas-tajnych-prani/>.

³⁹ PROCHÁZKOVÁ, Iva. Iva Procházková [online]. 2013 [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://ivaprochazkova.com/>.

roky později pak vychází pohádkový příběh *Eliáš a babička z vajíčka* (2003). Následující rok vydává Mladá fronta příběh o neobyčejné dívce s názvem *Kam zmizela Rebarbora* (2004). Kniha byla oceněna výroční cenou Mladé fronty za literaturu pro děti. Další ocenění získala Procházková za knihu *Kryštofe, neblbni a slez dolů!* (2004), a to Zlatou stuhu (2005). V letech 2006 – 2007 vyšlo hned několik děl - *Konec kouzelného talismanu* (2006), *Myši patří do nebe* (2006) – oceněné Magnesií Literou (2007) a Zlatou stuhou (2006) a v neposlední řadě také *Vyprávění o Leonardovi* (2007), které bylo nominováno na Zlatou stuhu (2008). Posledními knihami, věnovanými dětem, jsou *Nazí* (2009) a *Uzly a pomeranče* (2011).⁴⁰

Kromě divadelních her a tvorby pro děti a mládež napsala Procházková také několik publikací určených dospělým čtenářům. Roku 1985 vychází v nakladatelství Sixty Eight Publishers *Výprava na zlatou rybičku*. Jejím hlavním hrdinou je pětadvacetiletý Leoš, který se musí vyrovnat s částečnou ztrátou paměti. Roku 1991 publikovala sbírku povídek *Penzion na rozcestí* zpracovávající problematiku emigrace. Uznání se Procházkové dostalo také za knihu *Tanec trosečníků* (2006). Dílo bylo oceněno Cenou Friedricha Gerstäckera (2008) a Evangelickou cenou za literaturu (2008). Její nejnovější knihou pro dospělého čtenáře jsou *Otcové a bastardi* (2007).

⁴⁰ PROCHÁZKOVÁ, cit. 39.

4 UZLY A POMERANČE

Knížka *Uzly a pomeranče* byla vydána nakladatelstvím Albatros roku 2011 a jedná se o prozatím poslední vydané dílo Ivy Procházkové. Je určeno čtenářům starším dvanácti let. Knihu doplňují nápadité ilustrace Jiřího Franty, které v sobě zahrnují části textů, čímž si získávají čtenářovu pozornost. O grafickou úpravu se zasloužil Marek Meduna.⁴¹ Ačkoliv publikace vyšla teprve nedávno, získala již několik ocenění – Zlatou stuhu (2011), SUK Čteme všichni v kategorii Cena učitelů za přínos k rozvoji čtenářství, v téže anketě obsadila 16. místo v žebříčku dvaceti nejčtenějších knih roku v dětské anketě (2011), německou Cenu Luchs (2012) a byla také nominována na Magnesii Literu za knihu pro děti a mládež (2012).⁴²

Příběh, jehož hlavním hrdinou je přibližně čtrnáctiletý Darek Lyska, zavede čtenáře do fiktivního městečka Posek, nacházejícího se nedaleko Bruntálu v oblasti Nízkého Jeseníku. Darek tam žije se svým tátou a sestřičkou Emou, která trpí mentální retardací. Rodinu velmi poznamenalo nedávné úmrtí maminky. Maminka totiž byla pilířem celé rodiny. Pečlivě se starala o postiženou Emičku i o Darka, v pubertě těžko zvládnutelného. S její smrtí se každý vyrovnával po svém – Darek se uzavřel do sebe a otec propadl alkoholu. Ema, která kvůli svému postižení nastalé situaci příliš nerozuměla, byla nakonec schopna se s ní vyrovnat nejlépe.

Ačkoliv by se mohlo zdát, že už rodinu nemůže nic horšího potkat, opak je pravdou. Otec totiž vlivem hospodářské krize přišel o práci. Byl tedy nucen si vydělávat příležitostnými brigádami na stavbách či v lese. Jeho sklon k pití alkoholu se však stále více prohluboval. Nejvíce tím trpěl Darek, který tak v rodině suploval roli nejen maminky, ale v poslední době i otce. Musel zastat běžné domácí práce, ale také pečovat o Emičku, jež nebyla schopna se o sebe postarat sama. K Lyskovým občas docházela Marta, poštovní úřednice, která jim pomáhala s chodem domácnosti. S Darkem si však příliš nerozuměla. Nebylo to tím, že by se k němu nechovala hezky, ale spíše Darkovým strachem o to, že by mohla nahradit místo maminky, kterou velice miloval.

⁴¹ ŠUBRTOVÁ, Milena. Iva Procházková – *Uzly a pomeranče*. ILiteratura.cz [online]. 2011 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/28925/prochazkova-iva-uzly-a-pomerance>.

⁴² Iva Procházková - *Uzly a pomeranče*. *Databáze knih* [online]. 2013 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/recenze-knihy/uzly-a-pomerance-iva-prochazkova-389>.

Rodině svítla naděje v podobě otcovy nové práce. Jelikož Lyskovi vlastnili rozsáhlé louky, nabídl otci jeho přítel Anton společný chov koní. Nebylo to však tak idylické, jak se mohlo zpočátku zdát. Obchod totiž spočíval v tom, že Anton nakoupil nemocné a chátrající koně, které Darkův otec sice uzdravil, ale jen proto, aby je v zápětí mohl prodat do masokombinátu. Tuto skutečnost však synovi zatajil.

Koně hráli v celé knize významnou roli – „*koně jako sny, koně jako vyjádření touhy po nespoutanosti, koně jako závazek i láska.*“⁴³ A pro Lyskovi byli rovněž symbolem nového začátku. Darek se totiž v otcově podnikání velmi zhlédl. Péče o koně mu činila velké potěšení. Navíc tím také stoupl v očích řady svých spolužáků. Dokonce i na Emičku měli koně pozitivní vliv. Zdálo se tedy, že se vše postupně obrací k lepšímu. Darek se navíc začal sbližovat s Hankou, sestrou jeho nejlepšího kamaráda Michala. Hanka byla studentkou gymnázia a zároveň první Darkovou velkou láskou. Jelikož byl však mladší než ona, bál se odmítnutí a své city nedával příliš najevo. Když však zjistil, že není jediným, kdo by o Hanku mohl mít zájem, snažil se všemožně upoutat její pozornost. Protože věděl, že dívka miluje zvířata, chtěl se před ní vytáhnout dováděním na koni. To však mělo fatální následky – Darek spadl, zranil se a kůň zmizel neznámo kam. Nakonec však všechno dobře dopadlo - Darek se brzy uzdravil a kůň se našel.

I přesto, že se otcova náklonnost k alkoholu postupně vytracovala, o své děti se stále nestaral tak, jak by měl, a to především o Emu, se kterou bylo potřeba pravidelně docházet do Centra rodinné péče. Centrum poskytovalo rodičovský příspěvek a hradilo Emě také kurzy plavání a gymnastiky pro postižené děti či jí zasílalo různé knihy a CD s logopedickými říkankami. V neposlední řadě jí také umožnilo navštívit slovenské Vysoké Tatry.⁴⁴ Finanční podpora centra i jeho jiné služby však byly vázány na aktivní spolupráci rodiny s centrem. Zde byl kámen úrazu, tatínek se totiž jakékoli komunikaci s ním vyhýbal. Nechodil na rodičovské schůzky ani do psychologické poradny. Navíc se ukázalo, že se i přes Darkovu snahu Eminy výkony ve škole začaly mírně zhoršovat. To byl také jeden z důvodů, proč Darka paní Kočí z Centra navštívila přímo ve škole. Nabídla mu, že by se do doby, než se u nich doma dá vše do pořádku, mohla Ema umístit do vybrané pečovatelské rodiny nebo zařízení.

⁴³ Uzly a pomeranče. *Česká bibliografická databáze* [online]. 2012 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.cbdb.cz/kniha-61328-uzly-a-pomerance-uzly-a-pomerance>

⁴⁴ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Uzly a pomeranče*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2011, s. 98. ISBN 978-800-0028-200.

Z této nepříjemné situace chlapci nakonec pomohla Marta, která zastoupila indisponovaného otce a do Centra se dostavila místo něj. Dokonce také odjela s Emou do ozdravovny na Slovensko. Darkovi tak došlo, že Marta vlastně není tak hrozná, jak se mu dříve zdálo, a že i přes výhrady, které k ní měl, ji vlastně potřebuje. *„Cítil, že se s tím nikdy nevyrovná, ale neměl zbraně, kterými by se proti Martě dalo bojovat. Neměl ani argumenty – naopak, všechno mluvilo v její prospěch. Nehrála si na maminku, neroztahovala se u nich, ale díky ní to doma fungovalo. Dělala, co bylo třeba, a dělala to tak pečlivě, že uklidnila i paní Kočí a další úřednice z Centra. Daly jí svou důvěru. Přestaly mluvit o pečovatelských rodinách a náhradních výchovných zařízeních, přestaly shánět drby po vesnici, pochopily, že nemusí nic řešit. Martin vliv byl viditelný i na otci. Jeho konzumace alkoholu se opět vrátila do normálních mezí a trávil víc večerů doma než v hospodě. Kdyby kvůli ničemu jinému, za tohle byl Darek Martě vděčný. To ostatní, ať si o tom myslel, co chtěl, musel vzít jako nezbytný přívažek.“*⁴⁵

Ke všem problémům, které se na Darka v poslední době nakupily, se přidal další – Darek se totiž od svého nepřítele Huga dozvěděl skutečnou podstatu podnikání svého otce. Bral to jako velkou zradu a křivdu. Celá situace pro něj byla o to horší, jelikož se na ní sám, i když nevědomky, podílel. Jedním z důvodů, proč Darek nakonec otci odpustil, bylo zachování Eminčiny milované Velšanky, která tak byla masokombinátu ušetřena. Navíc si také uvědomil, že vše, co otec provedl bylo jen proto, aby mohl finančně zabezpečit rodinu. I samotný příběh má určitá pozitiva. Veškeré negativní zkušenosti Darka posouvají dál a on už není tím malým klukem, kterému se před pár lety zhroutil svět. Už na jeho bedrech neleží tíha celé rodiny, o Emu i tátu je postaráno. A Darka teď čekají nové začátky a kdo ví, možná i nová láska.

Román je vyprávěn v ich-formě a jeho vypravěčem není nikdo jiný, než sám Darek. Hovoříme tedy o vypravěči prímém. Již v samotném názvu lze vidět určitý metaforický přesah. Provázek, na který si Darek vázal uzlíky, mu darovala maminka. Každý uzel zobrazoval určitý pevný bod v jeho životě. Na provázku se nacházely uzly symbolizující jeho nemocnou sestru, lásku k Hance či problematický vztah k otci. Jak však Darek dospíval, zjistil, že ne vše se dá uzly vyřešit. *„Díval se, jak provaz čadí, svíjí se v místech, kde byl zavázaný mnohonásobně (Darek nepochyboval, že to byl právě otcův uzel), hoří větším, urputnějším plamenem. Když se po několika minutách rozpadl na prach, ucítil*

⁴⁵ PROCHÁZKOVÁ, cit. 44., s. 193.

Darek úlevu. Aspoň s něčím se vypořádal. Už žádné uzly. V matčině světě možná fungovaly, ale Darek o ně nanejvýš zakopával. Oded'ka si zákony bude tvořit sám.“⁴⁶

Velice důležitým prvkem díla je postava maminky. Je to právě ona, kdo celý děj rozděluje do dvou časových rovin – minulosti (děj odehrávající se za života matky) a přítomnosti (děj odehrávající se po její smrti), ačkoliv je postavou pouze epizodní. Kromě maminky můžeme k epizodním postavám zařadit také paní Kočí, pana Havlíka, učitele angličtiny, Huga či Antona. Poslední dva jmenované lze také přiřadit k postavám záporným. Naopak k těm hlavním patří Darek, Ema, otec, Marta a Hanka. Téměř všechny postavy jsou ději podřízené, tedy plošné. Pouze Darka je možné zařadit k postavám plastickým, ději nadřazeným. Jeho postava se během celého děje vyvíjí a dospívá.⁴⁷

V díle můžeme objevit celou řadu motivů. Mezi ty nejčastější patří *láska* (láska k mamince, koním, Darkova láska k Hance), *příroda* (podstatná část děje se odehrává v přírodě – v oblasti Nízkých Jeseníků či Vysokých Tater), *smrt* (téměř celý příběh se točí okolo smrti maminky, která byla vlastně příčinou všech potíží, do kterých se rodina dostala), *strach* (strach Darka ze ztráty sestry či z toho, že by mohla Marta nahradit jeho maminku, a v neposlední řadě také strach ze znemožnění se před Hankou) a *koně* (symbolizují sny a naděje na nový začátek).

Velmi podařená je také jazyková stránka díla. Autorka se dokázala vžít do dospívajícího čtenáře a jazyk díla mu přizpůsobit, což dokazuje zejména výběr jazykových prostředků, jimž dominují anglicismy – *Let's face reality; fuck you; I not only miss you; Do you miss me?*; personifikace – *dům byl tichý; pod věšákem stály fotbalové kopačky; měsíc klesl*; vulgarismy – *ty mně taky vyliž; magor; sráč; zavři klapačku; jdi se vycpat*; přirovnání – *připadal si sám, jako kdysi na temném dvoře*; apoziopese – *nejspíš už...; Nekřič, uklidni se...; je to víceméně bezbolestná smrt*. Autorka do děje zakomponovala také výtvarné prvky moderní technologie - Facebook, YouTube, ICQ aj., které jsou pro dnešní mládež tolik důležité. Tím celému příběhu dodala na důvěryhodnosti. Na druhé straně však znázornila to, co řadě mladých lidí nedochází, a sice že sny a představy jsou sice krásná věc, ale s realitou mají pramálo společného.

⁴⁶ PROCHÁZKOVÁ, cit. 44, s. 222.

⁴⁷ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vydání. Jíloviště: Mercury Music, 2007, s. 218 -222. ISBN 978-80-239-9284-7.

5 KAROLÍNA: STRUČNÝ ŽIVOT ŠESTNÁCTILETÉ

Kniha *Karolína: Stručný život šestnáctileté* byla vydána roku 1999 nakladatelstvím Albatros. Je určena čtenářům a čtenářkám starším dvanácti let. Graficky knihu upravil Vladimír Vimr. Tento román získal ve veřejné soutěži o původní příběh pro děti, kterou vyhlásilo nakladatelství Albatros u příležitosti svého založení a ve spolupráci s Obcí spisovatelů, druhé místo v kategorii pro starší děti.⁴⁸ Máme co do činění s románem o dospívání, jak lze již podle názvu bezpochyby určit. Tento se však od děl stejného žánru výrazně liší, především svojí formou. Pro vyličení prvních lásek, prvního zklamání či neúspěchu totiž autorka použila formy v tomto druhu prózy nepřiliš vídané, a to životopisu.

Hlavní hrdinkou a zároveň také vypravěčkou je šestnáctiletá Karolína, která se rozhodla velice podrobně zmapovat svůj život. Svůj životopis určila zpočátku neznámé Madam: „*Pro vás, Madam, i přes vaše šedé blůzy.*“⁴⁹ Na tuto postavu se v průběhu příběhu často obrací: „*Ted' mám pro vás úkol, Madam.*“⁵⁰ Ačkoliv je v názvu uvedeno, že se jedná o stručný životopis, hrdinka svůj život popisuje velice podrobně. Již v úvodu svého příběhu uvádí: „*Stručnost, aby bylo jasno, nikdy nebyla mojí silnou stránkou. Mám ráda detaily, poznámky na okraj, odmlky v řeči – všechno to skryté, nedějové, pro mě rozhodující.*“⁵¹ A od tohoto prohlášení se odvíjí celá struktura románu, ve kterém není nouze o poutavé, i když místy podrobné vyprávění.

Karolína svůj životopis započala datem 2. dubna 1982, tedy dnem, kdy se narodila. Zmiňuje se však také o období, které jejímu narození předcházelo, neboť právě minulost celou rodinu velice poznamenala. Karolínin dědeček zdědil po svém otci malou, avšak prosperující tiskárnu. Po převratu roku 1948 však byla zestátněna a z dědečka se stal pouhý řadový zaměstnanec. Jelikož kritizoval komunistické vedení tiskárny, byl vyhozen a jako nepřítel lidu poslán do vězení. Krátce po svém návratu z vězení umírá. V kritice komunismu pokračoval i jeho syn, jenž byl členem studentského divadla Vohryzek. Spolu s dalšími členy se věnovali politickému kabaretu a sklízeli nemalý úspěch. Po roce 1968

⁴⁸ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Karolína: stručný životopis šestnáctileté*. 1. vydání. Praha: Albatros, 1999, s. 6. ISBN 80-000-0697-9.

⁴⁹ PROCHÁZKOVÁ, cit. 48, s. 6.

⁵⁰ PROCHÁZKOVÁ, cit. 48, s. 13.

⁵¹ PROCHÁZKOVÁ, cit. 48, s. 7.

jim však byla jejich činnost zakázána a Karolínin tatínek se začal živit jako inženýr v automobilce v Mladé Boleslavi. Protože však s bývalými členy divadla nedbali zákazu a občas někde zazpívali nějakou protistátně laděnou píseň, skončil i on na rok ve vězení. Pak se ovšem na tatínka usmálo štěstí, a to když se seznámil se svou budoucí ženou a krátce na to se jim narodila dcera, Karolína.

Velkou roli hraje v románu rovněž babička, se kterou má Karolína perfektní vztah. Byla to právě ona, jež Karolínu přivedla k baletu, jenž se stal nakonec její velkou láskou. Nebylo snad nic, co by si přála víc než tancovat v Národním divadle. Babička ji v jejím snu velmi podporovala, dokonce mnohem výrazněji než vlastní rodiče. Zejména kvůli baletu, babičce a mnohým kamarádkám bylo Karolíně velmi zatěžko se z Prahy odstěhovat do malého městečka Ranova. Tuto těžkou životní změnu jí pomohlo překonat až nové přátelství s Petrou, které Karolína říkala Karamela. Ke své spokojenosti se navíc ve škole zapsala do dramatického kroužku a do baletu.

V Ranově se Karolína seznámila se Lvem, místním „playboyem“. Jako každá správná teenagerka se také ona chtěla před mladíkem vytáhnout a zapůsobit na něj. Proto s ním vylezla na věž místního kostela. Radost z překrásné vyhlídky a blízkosti oblíbeného chlapce však vystřídal strach o vlastní život. Při sestupu totiž Karolína uklouzla a spadla. Skončila v nemocnici se silným otřesem mozku, zlomenou klíční kostí a komplikovanou zlomeninou bérce kosti. Právě zlomenina bérce byla klíčová. Jak uvedla Karolína směrem k Madam: *„Bez toho zlomeného bérce bychom se totiž já a vy nejspíš nikdy neseznámily.“*⁵² Nejenže jí úraz znemožnil vykonávat balet, ale také se díky němu blíže seznámila se Lvem. Ten si totiž kladl Karolínin pád za vinu. Postupně se jejich vztah utužoval a přerostl v lásku. Lev byl dívce v tomto nelehkém období velikou oporou, protože Karolína svou nemožnost tančit nesla velice těžko. O to horší bylo, když se se Lvem museli na nějakou dobu rozloučit. Lev odjel pracovat do Kanady a Karolína musela s těžkou zlomeninou nohy na měsíc do ozdravovny. Ani Lvův návrat však nebyl příliš šťastný. Rozhodl se totiž u Karolíny v ozdravovně přespát, byli však přistiženi vrchní sestrou, která vše nahlásila Karolíniným rodičům. Ti nebyli z jejich vztahu nijak nadšeni, a to především kvůli velkému věkovému rozdílu mezi nimi – Lvovi bylo osmnáct let, zatímco Karolíně pouhých čtrnáct. Zejména z tohoto důvodu jim nakonec zakázali

⁵² PROCHÁZKOVÁ, cit. 48, s. 33.

vzájemné styky. Protože však měli Karolína i Lev vlastní hlavu, nastal kolotoč spleťtých lží, podvodů a následného odhalení.

Když rodiče zjistili, že jim dcera celou dobu lhala a jejich zákaz nedodržela, poslali ji na nějaký čas k babičce do Prahy. Nevěděli, že babička je Karolíninou velkou „spojenkyní“ a na rozdíl od nich jí staršího chlapce schvaluje. Ani s pomocí babičky však nenašla dívka kýženého klidu. Lvovi totiž zemřela maminka a jeho otec si našel práci v jedné kanadské firmě. Navíc měla Karolína problémy ve škole – kvůli jejímu dlouhodobému pobytu v nemocnici a poté i v ozdravovně nebyly výsledky z některých předmětů takové, jaké by si přála. Bylo jí dokonce doporučeno, aby opakovala ročník.

Vzhledem k velkému tlaku a neustále se hromadícím potížím vyslyšela Karolína přání rodičů a se Lvem se na nějaký čas přestala stýkat. Ten si její chování vyložil po svém a odjel pracovat za otcem do Kanady. Nakonec se však ukázalo, že všechno zlé je pro něco dobré. Karolína se totiž rozhodla odejít z gymnázia a dostat se na hereckou konzervatoř. Její nesmírná píle se jí zúročila a dívka byla na vysněnou školu nakonec přijata.

První, co čtenáře jistě zaujme, je samotná forma románu. Není totiž tak běžné, abychom se setkali s románem napsaným ve formě životopisu. Výrazným prvkem díla je také odvolávání se na neznámou „Madam“. Až v závěru knihy se dozvídáme, že Madam je vlastně profesorka na herecké konzervatoři. Byla to právě ona, kdo svým studentům zadal sepsání vlastních životopisů. *„Nikdy jsem neodhadla nikoho tak špatně jako vás. Nevynakládáte totiž skoro žádné úsilí na to, abyste lidi okouzlili. Získáte si je teprve tehdy, když vás blíž poznají. Pak většinou totálně podlehnou a můžete si s nimi dělat, co si umanete. Můžete jim klidně říkat do očí příšerné věci, což taky s oblibou děláte. Můžete je dokonce přimět k tomu, aby sami sebe objevili. Třeba tím, že je donutíte psát vlastní životopis. Já vím, že ten můj není stručný, a vím už taky, že vám o stručnost vůbec nešlo. Spíš jste nás chtěla naučit dívat se na sebe s odstupem. Zbavit se strachu ze zesměšnění. Protože ten by herec fakticky neměl mít.“*⁵³

Klíčové je rovněž zvolení Karolíny coby vypravěčky celého příběhu. Čtenářky stejného či podobného věku se tak do příběhu mohou lépe vžít a prožívat nejdůležitější životní osudy spolu s hlavní hrdinkou. Pozoruhodné je také střídání naprosto detailního a

⁵³ PROCHÁZKOVÁ, cit. 48, s. 138.

prostého popisu. I to má však své opodstatnění. Některé pasáže díla, například ty, jež souvisejí s dívčíným narozením, jsou velice podrobné: „*Byl to pátek. Tatínek tvrdí, že pršelo, maminka si pamatuje na sluneční záblesky v okně porodního sálu. Babička, která už tenkrát začala zasahovat do mého života, ví naprosto přesně, že do drogerie na Dejvické, kde v té době pracovala, přivezli barevné nočníky na rozkošných malých kolečkách – něco do té doby v Praze nevídaného.*“⁵⁴

Oproti tomu části věnující se perzekuci Karolínina tatínka či dědečka jsou dosti stručné, omezující se pouze na sdělení samotné podstaty věci. „*Tatínek hrál na kytaru a zpíval písničky o tom, že Češi jsou národ Švejka a neleknu se sovětského bejka. Jenomže potom poslal Brežněv spousty vojáků, aby tatínkovi a jemu podobným zpívání zatrhli, a jak víte, vojákům se to povedlo, ne sice hned, ale za dva, za tři roky už bylo v Čechách zase ticho.*“⁵⁵ Je to však zcela pochopitelné. Vždyť co by také mohla vědět dívka jejího věku o období komunismu?! Tento styl popisu dodává celému životopisu na věrohodnosti. Rovněž i zakomponování historických událostí do příběhu a neomezování se pouze na milostnou zápletku povznášá román na zcela jinou úroveň, než jakou zaujímá řada jiných děl s podobnou tematikou. Taktéž absence happy endu v závěru přispívá k důkazu, že se nejedná o klasický dívčí románek, ale o knihu mající svoji hloubku.

V díle se objevuje řada různých motivů: *láska* (první Karolíninou velkou láskou se stává Lev), *beznaděj* (rodiče zakazují dívce, aby se vídala s chlapcem, kterého má ráda), *nový začátek* (související především se změnou bydliště či nástupem na novou školu), *ztráty x nálezy* (ztráta kamarádů z dětství a navázání nových přátelských vztahů), *balet* (jeden z významných motivů, proplouvajících celým dílem – představuje nejen Karolínin koníček, ale také obrovský sen získat angažmá v Národním divadle), *naděje* (víra v lepší zítřek, naděje na nový vztah).

Jak již bylo několikrát zmíněno, vypravěčkou a zároveň i hlavní hrdinkou je Karolína, můžeme tedy hovořit o vypravěči přímém. K hlavním postavám lze zařadit také Lva a všechny zbylé členy rodiny – tatínka, maminku a babičku. Mezi epizodické postavy patří Karamela, František či pan Maryška. Všechny zmíněné postavy jsou kladné, žádné záporné se v románu neobjevují. Příběh je vyprávěn ich-formou a obsahuje přímou i

⁵⁴ PROCHÁZKOVÁ, cit. 48, s. 7.

⁵⁵ PROCHÁZKOVÁ, cit. 48, s. 7.

polopřímou řeč. Nepostrádá však ani několik příznačných jazykových prostředků, z nichž lze uvést například apoziopcezi: *Kdepak, jdu tudy... tady... náhodou okolo*; pejorativa: *Kde je k sakru ta pošahaná komise?*; personifikaci: *Slunce pomalu klouzalo za protější kopec a jeho paprsky se dotýkaly už jenom okenního rámu a kousíčku psacího stolu.*; dysfemismy: *Cítila jsem, že se mi do hovoru tu a tam vkrádají slova, kterým mě naučila ulice, výrazy jako zkárovanej, sračka nebo vodprásknout.*; epizeuxis: *Pitomá, pitomá, pitomá, pitomá!* či přirovnání: *Vánoční prázdniny uplynuly jako voda.*

6 NAZÍ

Román o dospívání *Nazí* byl vydán roku 2009 nakladatelstvím Paseka. Kniha sice neobsahuje žádné ilustrace, avšak její obálka má velmi zajímavý design, jehož autorem je Luboš Drtina. Za toto dílo získala Iva Procházková cenu Magnesii Literu (2010) v kategorii knihy pro děti a mládež, dále byla také nominována nejenom na prestižní německou cenu Deutscher Jugendliteraturpreis za literaturu pro mládež, ale také na Čestnou listinu IBBY.⁵⁶

Tento příběh, pojednávající o dospívání, se od ostatních románů svého žánru nepatrně liší, a to zejména způsobem zpracování a také svojí originalitou. Román totiž nemá pouze jednoho hlavního hrdinu, ale jak již napovídá nominativ plurálu v názvu, hlavních postav v něm vystupuje více, a to rovných pět. Sylva, Filip, Niklas, Robin a Evita jsou sedmnáctiletí teenageři, které kromě jejich věku pojí také problematické dospívání, obtížná rodinná situace a především touha po svobodě a řízení se vlastními pravidly bez ohledu na společenské normy či zásady. Ačkoliv mají všichni protagonisté mnoho společného, ve své podstatě jsou každý jiný. Mají své vlastní, odlišné problémy. Propojenost mezi postavami je dána postavou Sylvy, která je součástí každého jednotlivého příběhu. Vyjma Niklase a Evity se však zbylé postavy mezi sebou neznají.

Sylva je mladá a tvrdohlavá dívka, která žije se svým otcem, spisovatelem, na českém venkově. Její matka však s nimi nebydlí. Bydlí sama v Německu, jelikož nebyla ochotná se přestěhovat a vyměnit město za vesnici, i přesto, že to znamenalo její trvalé odloučení od zbytku rodiny. Sylvě se ale na venkově líbilo. Všude kolem ní byly lesy, louky, potoky či řeky, zkrátka volná příroda, kterou tolik milovala. Její obrovskou zálibou bylo plavání v rybníce či řece, kde se cítila neskutečně svobodná. Kvůli svému koníčku byla Sylva vyloučena z několika gymnázií. Nebylo to však způsobeno tím, že by měla špatné známky, naopak. Sylva byla nesmírně dobrou studentkou, dokonce jí bylo nabídnuto, aby přeskočila jeden ročník. Potíž však byla v tom, že se dívka ve škole příliš neobjevovala. Nepotřebovala tam chodit, vše, co se ve škole učili, již dávno uměla. Navíc považovala povinnost studovat za potírání lidské svobody či za mechanismus určený společností, sloužící k omezování lidí. A toho se Sylva odmítala účastnit. Proto pokaždé,

⁵⁶ ZDRAŽILOVÁ, Niki. *Nazí*, Iva Procházková. Děti a knihy: o dětských knížkách od Niky Zdražilové [online]. 2010 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://www.detiaknihy.cz/?p=777>.

když měla jít do školy, raději zamířila k vodě. Spolužákem Sylvy byl Filip. Zpočátku se zdálo, že by mezi ním a Sylvou mohl vzniknout vztah, avšak každý z nich byl příliš odlišný.

Filip byl velkým intelektuálem, dalo by se říci až mistrem slova. Některé jeho myšlenky byly velmi hluboké a filosofické. Často se kvůli tomu také se Sylvou hádali. Ta totiž s mnohými jeho názory vůbec nesouhlasila a dávala mu to patřičně najevo. Když však byla vyhozena ze školy a odstěhovala se, nesl to mladík velmi těžce. Aby jej Sylva potěšila, navrhla mu, že si mohou psát. Filip toho hned využil a rozhodl se Sylvě poslat dopis, ve kterém by se dívka vyznal ze svých citů a chyb, kterých se dopustil. Ve svém volném čase chodil mladík na brigádu do obchodu. Tam se poznal s Oldou, který Filipovi nabídl, aby se spolu s ním a jeho sestrou Berenikou zapojil do protestních akcí proti vyvážení toxického odpadu do obytných částí města. I přesto, že se Filipovi zpočátku příliš nechtělo, souhlasil. Situace však dopadla katastrofálně. Na místo demonstrace totiž přijela policie a Filipa s Oldou zatkla. Po jejich propuštění se Filip začal sblížovat s Berenikou. Byla to právě ona, kvůli které Filip zamýšlený dopis Sylvě nakonec neposlal. *„Jde po silnici, voda mu teče po nahém těle, chladí, hladí, smývá všechno zbytečné. Katarze, napadne ho. Tomuhle se v antickém dramatu říkalo... V zápětí nechá myšlenku rozpustit v dešti. Je nepoužitelná. Nemá vztah k téhle silnici, proudu, který mu podráždí nohy, k ničemu, co není teď. Co není tady. „Nezlob se, Sylvo,“ zavolá proti mrakům šťastně. „Já ti ten dopis nenapíšu...“⁵⁷*

Sylviným přítelem z dětství byl Niklas. Byli si spolu velice blízcí, ale když se Sylva přestěhovala s otcem do Čech, jejich kamarádství začalo pohasínat. Když se však dívka vydala o prázdninách k matce, chtěla využít příležitosti a s Niklasem se opět setkat. Jakým překvapením však pro ni bylo, že Niklas její nadšení absolutně nesdílel a setkat se s ní vůbec nechtěl. *„Je to Sylva. Zmerčím ji ještě z průjezdu. Blíží se po druhém chodníku, má oči oslepený sluncem, zatím si mě nevšimla. Rozhlíží se, aby mohla přejít. Je jasný, že jde sem. Rychle zapadnu do květinářství. Nedokážu s ní mluvit. Nechci se s ní ani potkat. Jestli je na světě jedinej člověk schopnej uhádnout, co skrývám v pytlíku od housek, je to právě ona. Má čich jako vlčák.“⁵⁸* Niklas neprocházel zrovna dobrým obdobím. Otec mu před nedávnem zemřel a maminka, psycholožka, na synovu výchovu sama nestačila. V poslední

⁵⁷ PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Nazí*. 2. vydání. Praha; Litomyšl: Paseka, 2013, s. 195. ISBN 978-80-7432-275-4.

⁵⁸ PROCHÁZKOVÁ, cit. 57, s. 91.

době navíc mladík nacházel stále větší oblibu v drogách, zejména v marihuaně. Jeho jedinou radostí byla nová přítelkyně Evita, kterou velice miloval. Stala se pro něj symbolem krásy a dokonalosti. Přirovnával ji dokonce k egyptské královně Nefertiti. Evita však nebyla zdaleka tak dokonalá, jak si Niklas myslel. Ačkoliv spolu s ním holdovala kouření „trávy“, její závislost sahala daleko za hranice únosnosti. Evita o svém problému dobře věděla, ale před přítelem jej tajila. Věděla, že kdyby Niklas jen tušil, do jakých potíží se dostala, snažil by se jí pomoci. Mladík si však toho, že jeho dívka bere tvrdé drogy, všimnul až v době, kdy již bylo pozdě. Ačkoliv se snažil Evitu všemožně přesvědčovat, aby braní drog zanechala, neposlechla jej. Situace se dostala dokonce tak daleko, že dívka ve snaze zajistit si peníze na omamné látky ukradla peníze z obchodu, ve kterém Niklas pracoval. Podezřelým se však nestala Evita, nýbrž Niklas. A protože mu majitel již nedokázal věřit, ihned jej propustil. Navíc mu také musel mladík chybějící finanční obnos co nejdříve vrátit. Vzhledem k tomu, že však Niklas žádné vlastní peníze neměl, uchýlil se ke krádeži matčiných šperků. Ani tato špatná zkušenost ho však nepřiměla k tomu, aby na Evitu zanevřel. Jeho láska k ní byla natolik silná, že ji i přes její zradu stále miloval a snažil se jí z drogové pasti vysvobodit.

Evita byla dívka, jež se řadila na samé dno společnosti. Ne vždy tomu ale bylo takto. Jako malá vyrůstala s matkou ve spořádané domácnosti. Otec od nich sice odešel, ale maminka jí dávala lásky za oba rodiče. Když však zemřela, putovala Evita do internátu, kde se o ni staraly řádové sestry. Jejich výchova byla velmi tvrdá a každý přestupek proti řádu byl přísně potrestán. Právě na internátě si dívka uvědomila, jak moc je nesvobodná – musela neustále poslouchat, řídit se něčími příkazy. Celá její existence byla závislá na rozhodnutí druhých. Svoji nesvobodu vnímala jako pouta, jimiž je svázána a z nichž nemůže uniknout. Aby se těchto pout zbavila, musela utéct. Evitě bylo naprosto jedno, že nemá kam jít, kde spát a co jíst. Nejdůležitější pro ni bylo to, že byla svobodná. Pocit nezávislosti jí dával obrovskou sílu a zároveň také odpovědnost za sebe samu. Vypořádat se s tím však nedokázala, a tak se postupně propadala až na samé dno. Jedinou její nadějí byl přítel Niklas, se kterým se scházela v tajné sklepní místnosti panelového domu. Nezáleželo jim na tom, že v místnosti není světlo, židle či jiný nábytek. Hlavní pro ně bylo, že jsou spolu.

O prázdninách se Sylva seznámila s Robinem, novým sousedem její matky. Ani Robin však nežil klasickým teenagerovským životem. Také on měl svého „kostlivce ve

skříní“. Robin totiž v minulosti znásilnil svoji bývalou spolužačku Melindu. Jelikož byl však synem právníka, jediným trestem, jenž mu byl za jeho čin udělen, byla změna školy. Robinův vztah s otcem však nebyl v žádném případě ideální. Otec byl despota a diktátor, kterého museli všichni členové rodiny poslouchat. Jejich vztah byl narušený stejně tak jako otcův vztah s matkou, která trpěla vážnou srdeční chorobou. Na první pohled se však zdálo, že jsou si rodiče hodně blízcí. Otec, který trávil mnoho času mimo domov, dokonce pověřil syna, aby matku v jeho nepřítomnosti hlídal a z domu ji raději vůbec nepouštěl. Zdálo se, že to chce pro její dobro. Že tak koná ze strachu, co všechno by se mohlo nemocné ženě venku stát. Nakonec se však ukázalo, že si matka našla nového partnera a otcova přehnaná péče neznamenal nic jiného než snahu ženě zabránit, aby se s milencem stýkala. „Robin už neodporuje, začíná se orientovat. Pomalu, dílek po dílku, se mu všechno skládá dohromady. V první řadě vlastní ignorace a neschopnost porozumět matčiny narážkám. Jen počkej, až se zamiluješ... Servírovala mu je až pod nos, jenže on to ve svojí sebestřednosti nechápal. Myslel, že mluví o něm, a ona zatím hledala způsob, jak se mu svěřit. A naproti tomu otec. Jeho stupňující se nervozita. Jeho telefonické výzvy, zdánlivě směšné, ve skutečnosti bezradné. Ať pro jistotu nechodí ven, v bytě je jí nejlíp.“⁵⁹ Z obtížné rodinné a osobní situace pomohla Robinovi až Sylva, které jej dokázala nejen vyslechnout, ale především pochopit bez toho, že by jej již předem odsoudila. Oba navíc sblížila také společná snaha zachránit nalezeného kojota před jistou smrtí na veterinární stanici.

Román *Nazí* přibližuje čtenářům osudy pěti obyčejných teenagerů, kteří prožívají radosti a starosti v jejich věku běžné. Právě tento faktor přispívá k větší hodnověrnosti. Recipienti se mohou do hlavních postav snadno vžít a jejich problémy tak prožívat spolu s nimi. Vzhledem k tomu, že se v příběhu pojednává také o problematice patologické závislosti, není dílo určeno pouze mladistvým, ale také dospělým čtenářům.

Příběh je rozdělen do několika časových rovin a linií. První časová rovina znázorňuje přítomnost. Druhá rovina představuje děj probíhající v minulosti, avšak jeho přesné časové umístění nelze určit. Kniha je rovněž rozčleněna do pěti linií, které jsou prezentovány příběhy hlavních protagonistů. Před každou novou kapitolou je navíc krátká předmluva tvořená neurčitými dialogy, jež se vyznačují záměrnou absencí jakýchkoli zpřesňujících informací. Jednotlivé linie příběhu se odlišují také způsobem vyprávění.

⁵⁹ PROCHÁZKOVÁ, cit. 57, s. 133.

Vyjma Niklase, jehož příběh je vyprávěn v ich-formě, jsou totiž zbylé čtyři linie zprostředkovány řečí vypravěče, tedy er-formou. Kompozici románu tvoří retrospektiva (ohlédnutí se za událostmi, jež se odehrály v minulosti) a chronologický postup (okamžiky, které probíhají v přítomnosti). Obě tyto roviny se navzájem prolínají.

V knize vystupuje velké množství postav. Mezi hlavní postavy patří Sylva, Filip, Niklas, Evita a Robin. Zbylé postavy jsou epizodické a lze k nim přiřadit například rodinné příslušníky hlavních protagonistů, veterináře, policistu, Tilla či Herberta. Převážná většina postav je kladných. K záporným postavám bychom mohli řadit Tilla, kamaráda a dealera, který Evitě obstarával drogy a nepřímo ji nabádal ke krádeži peněz. Všechny postavy lze rovněž označit jako plošné, nevyvíjející se v průběhu děje.

Velmi zajímavou a obsáhlou složku díla tvoří motivy a symboly. Tím nejdůležitějším motivem je jednoznačně *svoboda* (všechny hlavní postavy spojuje pocit nesvobody a obrovská touha po volnosti a možnosti řídit si svůj život podle vlastních pravidel). „*Podle mě svoboda neexistuje. A pokud existuje, je hrozně subjektivní. Něco jako zrak.*“⁶⁰ K dalším motivům patří *outsiderství*⁶¹ (každá z hlavních postav je do jisté míry outsiderem, ať už je to způsobeno záškoláctvím, fetováním či znásilněním), *závislost* (Evitina závislost na tvrdých drogách či Niklasova potřeba kouření marihuany), *přátelství* (většina postav je propojena přátelskými vztahy, ať už těmi z minulosti, či neustále trvajících), *nepříznivá rodinná situace* (hlavní protagonisté pocházejí buď z dysfunkčních, nebo neúplných rodin) a *láska* (tento motiv není v tomto díle na rozdíl od těch předchozích příliš patrný, avšak je v něm také zastoupen – jedná se zejména o lásku Niklase k Evitě).

Pozoruhodná je rovněž jazyková stránka díla. Procházková prokázala, že se dokáže stylizovat do role pubertálního jedince stejně tak dobře jako do postavy vysoce postaveného dospělého. V knize najdeme velké množství nespisovných a hovorových tvarů slov: „*Takže mi nezbývá než štrachat dál.*“; anglicismy: „*Live and let live.*“; slangové výrazy a argot: „*Ode mě dostává éčko a marjánu, občas haš, ale mám dojem, že z vlastní iniciativy toho zkonsumuje mnohem víc.*“; apoziopcezi: „*Nakonec dostala, co chtěla, musela jen zaplatit. A pak... Ten první vpich byl nejlepší.*“; přirovnání: „*... joint velkej jako ten maják.*“ a personifikaci: „*Řeka nespěchá. Klouže mezi nízkými břehy mdle,*

⁶⁰ PROCHÁZKOVÁ, cit. 57, s. 180.

⁶¹ ZDRAŽILOVÁ, cit. 56.

bez naléhavosti.“ V příběhu se také objevuje několik velmi zdařilých metafor, jimž vévodí již samotný název knihy. Jako nazí jsou tu označováni lidé prožívající období puberty. Když však dospívají, získávají zkušenosti a začínají se oblékat. „*Puberta je zvláštní stav. Neopakovatelný. V pubertě je člověk nahej, takže se ho všechno přímo dotýká. Ten dotyk vzrušuje a bolí zároveň. Jenže to trvá krátce. Až moc krátce.*“ – „*Jak stárneš, oblíkáš se,*“ *otcův hlas se vlomí do stereotypu hodinového stroje.*“⁶²

Velkou roli také sehrálo v příběhu prostředí. Autorka část děje zasadila do míst, která velmi dobře znala. V Německu totiž sama několik let působila. Také volba českého venkova jakožto místa, ve kterém zažívala hlavní hrdinka pocity štěstí a svobody, byla velmi vhodně zvolena a vytváří kontrast vůči německému velkoměstu.

Ačkoliv je román primárně určen dospívajícím recipientům, oblibu si získal rovněž u zralých čtenářů. Velmi poutavé jsou pro ně zejména pasáže, popisující starosti rodičů hlavních postav. S podobnými problémy se totiž mnozí z nich sami potýkají. Příběh je tedy může obohatit nejen o nové myšlenky, ale také poskytnout cenné rady při mnohdy ne příliš snadné výchově jejich ratolestí. Nakonec problémy, se kterými se potýkají hlavní hrdinové, jsou v porovnání se záležitostmi, jež musejí řešit rodiče, úplně malichernosti. Zodpovědnost za děti či osoby nám blízké je totiž leckdy mnohem horší než odpovědnost za sebe sama.

⁶² PROCHÁZKOVÁ, cit. 57, s. 28.

7 IVONA BŘEZINOVÁ

Ivona Březinová, dívčím jménem Karásková, se narodila 12. května 1964 v Ústí nad Labem. Patří k našim nejproduktivnějším současným autorkám literatury pro děti a mládež. Její otec byl strojním inženýrem a maminka učitelkou biologie a chemie. Touha po psaní se u ní objevila již v raném věku: „*Když jsem doma oznámila, že budu spisovatelkou, bylo mi pět. Dokázala jsem se zatím leda podepsat, ale příběhů jsem měla už tenkrát plnou hlavu. A pak, když jsem se naučila psát a číst, hltala jsem knihu za knihou a do tlustých sešitů bez linek krasopisně sepisovala svoje první básničky a pohádky. Psala jsem je tiskacím písmem, aby to vypadalo jako opravdové tištěné knihy. Občas jsem do nich kreslila i obrázky jako ilustrace. Tahle hra na spisovatelku mi vydržela celé dětství. A drží mě dodnes. Psaní se sice stalo mou profesí, ale zůstalo i mou nejoblíbenější zábavou.*“⁶³

Roku 1982 úspěšně složila maturitní zkoušku na ústeckém gymnáziu. Poté absolvovala Pedagogickou fakultu, obor český jazyk – dějepis. Svá vysokoškolská studia na Pedagogické fakultě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem završila roku 1987 obhajobou diplomové práce s názvem *Prvky vědecké fantastiky v poezii*. O dva roky později složila rigorózní zkoušku z teorie vyučování českého jazyka, a získala tak titul PaedDr. Následně začala působit na Katedře českého jazyka a literatury Pedagogické fakulty Univerzity JEP v Ústí nad Labem jako asistentka, později odborná asistentka.⁶⁴

Jako odborná asistentka se zabývala nejprve českou literaturou 19. a 20. století, později pak literatuře pro děti a mládež. Po několika letech působení na vysoké škole se provdala do Prahy. Narodily se jí dvě dcery a od té doby se věnuje zejména psaní knížek pro děti. „*Psaní je pro mne splněním dětského snu. Také mé pozdější působení na Pedagogické fakultě UJEP bylo dané tím, že jsem chtěla být co nejblíže literatuře.*“⁶⁵

Rovněž její studium historie bylo výborným vkladem, ze kterého čerpá i v současnosti při psaní svých knih. „*Určitě to byl dobrý vklad. Jednak člověk nasál takové systémové znalosti a jednak mě srdečně zaujalo období 19. století v české literatuře, čemu jsem se i věnovala chvilku profesně. A dneska z toho vlastně čerpám, protože některé ty literární cestopisy pro mládež právě z této doby vycházejí. Osobnost Karla Hynka Máchy,*

⁶³ VELIČKOVÁ, Helena. Na počátku byl sen, na konci próza. *Krok*, 2010, roč. 4, č. 7, s. 2-5.

⁶⁴ ŠUBRTOVÁ, Milena. Ivona Březinová. *Slovník české literatury* [online]. 2008, 31.12.2008 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1616&hl=brezinova+>.

⁶⁵ STRNAD, Radek. Březinová: Každý ve stáří potřebuje lásku. *Ústecký deník*, 2003, roč. 11, č. 211, s. 18.

*Karolíny Světlé a Jana Nerudy, nedávno vyšla Božena Němcová, teď jsem se vlastně přeorientovala, protože jsem své hrdiny poslala po stopách slovenské spisovatelky Margity Figuly, a protože jsem chytla dech, tak bych chtěla, aby mi hrdinové cestovali dál...*⁶⁶

Po mateřské dovolené se začala literární tvorbě věnovat intenzivněji a počínaje rokem 1997 se stává spisovatelkou z povolání. V letech 2005 – 2011 působila na Literární akademii v Praze, kde vyučovala Tvůrčí psaní a zároveň také zastávala funkci vedoucí katedry tvůrčího psaní, později i prorektorky pro uměleckou a ediční činnost. Během svého působení na Literární akademii připravila se svými studenty řadu knižních projektů a mnozí z jejích posluchačů jsou dnes samostatně publikující spisovatelé.

V současnosti žije se svojí rodinou v Praze a živí se jako spisovatelka na volné noze. Od roku 1982 je členkou IBBY a od roku 1999 také Obce spisovatelů. Roku 2007 se rovněž stává jedním ze zakládajících členů tvůrčí skupiny Hlava nehlava.⁶⁷

7.1 Bibliografie

Své odborné a publicistické texty s převahou vědecko – fantastické a dětské literatury začala vydávat již počátkem 90. let 20. století v časopise Zlatý máj. Spolupracovala také s Českým rozhlasem, pro který kromě adaptace svých vlastních děl do podoby seriálového čtení napsala několik nových povídek – *Sólová jízda* (2000), *Taneční* (2000), *Autogram* (2001), *Na letišti* (2002), a s Českou televizí, která dle jejího scénáře natočila seriál dokumentárních filmů o zvířatech *Já a moje rodina* (2008). Zapojila se rovněž do velkého množství aktivit na podporu dětského čtenářství – například v rámci projektu Děti čtou nevidomým dětem vznikla řada audioknih, zahrnujících i její *Praprázdniny* (2005). Pohádka *Kráska a zvíře* je zase součástí CD Pohádky pod polštář, určených dětem s vadami zraku. Podílela se i na tvorbě literárního scénáře učebnice Prvouky pro 1. ročník. Její díla získala řadu ocenění a byla přeložena do mnoha jazyků (angličtiny, francouzštiny, chorvatštiny, němčiny, polštiny, slovenštiny, srbštiny).⁶⁸

⁶⁶BŘEZINOVÁ, Ivona. Rozhovor. In: *Host Radiožurnálu* [rozhlasový pořad]. Moderuje Lucie VÝBORNÁ. ČRo 1 - Radiožurnál, 19. 8. 2008 10:35:00.

⁶⁷BŘEZINOVÁ, Ivona. *Ivona Březinová* [online]. 2011 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.ivonabrezinova.cz/start.htm>.

⁶⁸ŠUBRTOVÁ, cit. 64.

Její prvotinou byl román *Zrcátko pro Markétu* (1996), jehož hlavním hrdinou je chlapec jménem Medard Koukol, prožívající různé slasti a strasti dospívání. Téhož roku vydává svou druhou knihu *Věra, Nika a sedm babiček* (1996) pojednávající o dvou nerozlučných kamarádkách Věře a Nice. Jedna z nich postrádá tátu, druhá mámu, a tak se rozhodnou situaci vyřešit jednoduše – dají své rodiče dohromady. Roku 1997 vychází *Madona bez kabátu*, která je určena jak dospívajícím, tak i dospělým čtenářům. V následujících deseti letech publikuje více než padesát knih různého zaměření. Věnovala se psaní pohádkových knih, z nichž nejvýznamnější byly: *Teta to plete* (2002), která získala několik ocenění – SUK (2004), 6. místo v dětské anketě dvaceti nejčtenějších knih roku 2004 a byla také nominována na Zlatou stuhu (2004), *Teta to zase plete* (2007), *Jak to bylo dál* (1999) a *Medvědí pohádka* (2010), která byla napsána již podle hotových ilustrací. Velkou část své tvorby věnovala příběhům se zvířecím hrdinou – *O koččce Kačce* (1998), která získala Zlatou stuhu (1999), *Slůně* (2008), *Malý šimpanz* (2009) a *Lviče* (2008), jejichž součástí je DVD s patnáctiminutovým otextovaným filmem. Primárně k dětskému čtenáři jsou směřovány příběhy s dětským hrdinou jako například *Začarovaná třída* (2002), jenž byl oceněn Zlatou stuhou (2002), nominován na Magnesii Literu (2002) a zapsán na Čestnou listinu IBBY (2004), *Okno do komína* (2009), jež bylo určeno prvňáčkům, kteří se zapojili do projektu MŠMT na podporu čtenářské gramotnosti i *Neotesánek* (2005) vyprávějící o tom, že i z nevyhovance může nakonec vyrůst docela prima kluk. Tento příběh získal SUK (2005) – cenu učitelů. Zvláštní postavení má kniha *Lentilka pro dědu Edu* (2006), která čtenáře zavádí do prostředí rodiny, ve které se potýkají s problémem Alzheimerovy choroby. I pro svoji autenticitu byla oceněna Cenou knihovníků (1. místo SUK 2006), čtvrtým místem v anketě dětí a Čestným uznáním nakladatelství Albatros (2006). Co se týče příběhů o dospívání, patří k našim předním autorkám. Hlavní hrdinky i hrdinové jejích knih se potýkají s nejrůznějšími problémy, které mohou v dospívání potkat každého z nás. Nevyhýbá se tematice drogové závislosti – *Jmenuji se Alice* (2002), gamblerství – *Jmenuji se Ester* (2002), bulimie – *Jmenuji se Martina* (2003), stěhování a hledání nových přátel – *Luftáčky* (2000) ani problematice, kdy čerstvě dosáhnutá plnoletost a následná svoboda nevede vždy ke štěstí – *Držkou na rohožce* (2010).

Působení Brezinové na katedře bohemistiky se promítlo také do její tvorby. Vznikla celá série knih, ve kterých se autorka snaží mladým čtenářům přiblížit vybrané spisovatele

19. století. *Básník v báglu* (2005) je odkazem na Karla Hynka Máchu, po jehož stopách se o prázdninách vydávají tři gymnazistky. Následuje *Blond'atá Kerolajn* (2006), *Báro nebreč* (2007), *Bojíš se Margito?* (2008), *Blázniví donkichoti* (2009) a *Blbnutí s Oscarem* (2011). Čtenáři se tak mohou vypravit ve šlépějích Boženy Němcové, Karolíny Světlé, Margity Figuly, M. de Cervantese i Oscara Wilda.

Na svém kontě má však Březinová rovněž několik knih z žánru fantasy – *Strážci světla* (2006), kteří získali 8. místo v anketě dětí SUK (2006) a v současné době asi nejdiskutovanější *Saxána a lexikon kouzel* (2011), jež vznikla na motivy stejnojmenného filmu Miloše Macourka a Václava Vorlíčka. Je také autorkou několika encyklopedií určených dětem – *Velká dětská encyklopedie* (2002), *Obrázková encyklopedie pro nejmenší* (2003) a *Ilustrované encyklopedie pro děti* (2004). Roku 2007 vydala scénář k pohádce pro loutkové divadlo *Červená Karkulka*.⁶⁹

⁶⁹ BŘEZINOVÁ, cit. 67.

8 HOLKY NA VODÍTKU

Holky na vodítku je trilogie vydaná v letech 2002 – 2003, skládající se z knih *Jmenuji se Ester*, *Jmenuji se Alice* a *Jmenuji se Martina*. Autorka se v této trilogii věnuje tématu dosti ožehavému, a to problematice závislosti, konkrétně gamblerství, narkomani a bulimii. V české literatuře se neobjevuje příliš mnoho románů o dospívání, které by se této tematice věnovaly. A právě především díky své originalitě a inspirování se skutečnými příběhy závislých lidí získala Březinová za tuto sérii během krátké doby řadu literárních cen, z nichž bych jmenovala například Zlatou stuhu, Výroční cenu nakladatelství Albatros, Cenu učitelů SUK aj.⁷⁰

Hlavními hrdinkami jednotlivých částí jsou teenagerky Ester, Alice a Martina. Kromě jejich věku a závislosti je pojí také současné místo pobytu – psychiatrická léčebna v Bezděkově. V ústavu je kromě dívek také řada jiných pacientů – narkomani, nymfomanky, tzv. „čichači“ a sebevrahové. Právě psychiatrická léčebna souvisí se samotným názvem díla, jenž má nepochybně metaforický přesah. Vodítko označuje určité pouto, jímž jsou dívky k léčebně připoutány. Toto pouto je pro ně nesmírně, dalo by se říci až životně, důležité. Bez něj by totiž nedokázaly svoji závislost překonat a propadly by znovu hroživé závislosti.

8.1 Jmenuji se Ester

Kniha byla vydána roku 2002 v nakladatelství Albatros. O ilustrace se zasloužil Jozef Gertli Danglár. Dílo je určeno čtenářům a čtenářkám starším čtrnácti let. Kniha získala řadu významných ocenění: Zlatou stuhu (2002), Cenu knihovníků SUK (2002), Cenu učitelů (2002), Výroční cenu nakladatelství Albatros za rok 2003 a 9. místo v dětské anketě 20 nejčtenějších knih roku 2002.⁷¹ Dílo bylo roku 2002 převedeno také do rozhlasové podoby pro pořad Domino, na vlnách Čro2. Zrežíroval ho Vladimír Gromov a svůj hlas propůjčila hlavní hrdince Martina Hudečková. Vzhledem k tomu, že se jedná o dílo s tematikou patologické závislosti, spolupracovala Březinová při realizaci knihy s

⁷⁰ BŘEZINOVÁ, cit. 67.

⁷¹ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Holky na vodítku – Jmenuji se Ester*. Ivona Březinová [online]. 2009 [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: <http://www.ivonabrezinova.cz/start.htm>.

odbornými lékaři, pacienty či lidmi, kteří si tímto druhem závislosti již prošli a překonali ji.

Hlavní postavou příběhu je patnáctiletá gymnazistka Ester Šimková pocházející z velmi početné rodiny. Lásky má rodina na rozdávání, chybí jim však peníze. Tatínek Ester je v poslední době často nezaměstnaný a maminka tráví mateřskou dovolenou s nejmladším synem Edíkem. Jelikož však péči o domácnost a všech svých pět dětí sama nezvládá, je Ester nucena matce pomáhat. Pere, žehlí, uklízí a občas také píše domácí úkoly se sestrou Evou. Špatná rodinná situace, nedostatek soukromí a vlastních peněz jí už začíná přerůstat přes hlavu, a tak stále více času tráví u rodinného přítele Romana, jenž je majitelem baru a herny. K Ester se chová velmi hezky, sem tam jí podstrčí nějakou korunu a navíc ji nechává hrát na tamních automatech. Dokud se však Ester nepodařilo vyhrát, nebrala tuto činnost nijak vážně. Spíše jen jako prostředek úniku z dusné a napjaté rodinné atmosféry. Jakmile však jednou zabodovala a zjistila, že může tímto snadným způsobem přijít k nemalému zisku, uchvátilo ji to. „*Nejvíce mě fascinoval fakt, že mi ten stroj něco dal úplně zadarmo. Jen tak. Bez nějakýho snažení. Nemusela jsem nic umět, nic znát... stačilo mačkat tlačítka a bejt trpělivá. V tu chvíli jsme zapomněla, že jsem toho plechouna už několikrát nakrmila...*“⁷²

Když si Roman všiml, že Ester hraní baví, a zjistil, že by z toho mohl i on sám profitovat, nabídl jí ve své herně práci. Upravil její herní automat tak, aby neustále vyhrávala, a tím vybudila i ostatní hráče ke hře. Ostatní automaty však nebyly upravené, a tak jejich šance na výhru byla mizivá. Touto činností si Ester vydělala sto korun denně. Pro někoho by to bylo možná málo, ale pro děvče z rodiny, ve které jsou peníze neobvyklým jevem, to bylo více než dost. Lehce vydělané peníze a možnost koupit si vše, co si zamane, dívku stále více hnaly do náručí hazardních her. Rodina, která by v tuhle chvíli měla za normálních okolností zasáhnout a Ester pomoci, si jejího problému vůbec nevšimla. Rodiče byli příliš zahleděni do vlastních starostí, že problémy své dcery přehlédli. Ani Roman, který si musel být vědom toho, že automaty přitahují Ester více, než je zdravé, nijak nezasáhl. Dělal mu totiž reklamu a ukazovala ostatním hráčům, jak je snadné

⁷² BŘEZINOVÁ, Ivona. *Holky na vodítku: Jmenuji se Ester*. 2. vydání. Praha: Albatros, 2007, s. 24. ISBN 978-80-00-01949-9.

k výhře přijít. Jeho obraty se několikanásobně zvýšily a byla by tedy hloupost, aby se o tolik peněz sám dobrovolně připravil.

V herně se Ester seznámila s Kristiánem, chlapcem, který hrával na automatech podobně jako ona. Na rozdíl od ní se ale Kristiánovi v poslední době dařilo. Jeho úspěchy se však příliš nezamlouvaly Romanovi, který tak přišel o velkou částku peněz. Nezbyvalo mu tedy nic jiného, než zakázat Kristiánovi vstup do baru. Ester, která byla Romanovým rozhodnutím rozhořčena, se rozhodla bar opustit spolu s ním a práce, která jí vynášela nemalé peníze, se vzdát. Krátce na to se Ester dozvěděla, že je Kristián slepý. Je až s podivem, že si toho za celou dobu nevšimla. Ačkoliv se jí to zpočátku příliš nezamlouvalo, našla si k němu cestu a jejich přátelství přerostlo v lásku.

S Kristiánem trávila Ester všechny svůj volný čas. Chodili na procházky do přírody, ale i do místních heren. Kristiánovi se však již tolik nedařilo, proto se rozhodl od hraní hazardních her upustit. Jakožto slepý člověk neměl příliš peněz, a tak i o to málo, co od státu dostával, nechtěl přijít. Ester, jež byla v té době již silně závislá, však hrát nepřestala. Protože se jí však už nedostávalo peněz od Romana, musela je shánět jinde. Její pozornost se upřela na matčiny šperky, bratrovu kalkulačku, fén, porcelánové sošky a další věci, které doma našla. Nejprve si rodiče ztráty odcizených předmětů nevšimli, postupně jim však začala hrozná skutečnost docházet. Místo toho, aby však dceři pomohli, udělali pravý opak – vyhodili ji z bytu. „*Vyhodili mě. Táta navztekaně, máma s úsměvem, jako vždy. Tu snad nikdy v životě nic nerozhází.*“⁷³

Útočiště našla Ester u Kristiána. Ten ji však k sobě přijal pouze s podmínkou, že hazardních her zanechá. I přes své sliby však hrála dál, a dokonce mnohem více než předtím. Peníze na hru si obstarávala krádežemi v obchodech, trafikách a nakonec i v Kristiánově bytě. Kristián se snažil Ester pomoci, jak jen mohl. Koupil jí dokonce bílou myšku, aby její pozornost obrátil také k jiným věcem, než byl hazard. Jeho snaha se však mýjela účinkem. Nakonec i jeho trpělivost vyprchala a Ester se ocitla opět na ulici. Tentokrát již opravdu neměla kam jít. Chyběly jí peníze, za které by si mohla zaplatit nějaký nocleh. Celá situace zašla až tak daleko, že Ester začala vykrádat auta. Byla však přistižena a zavřena do „pastěáku“. Nikdo se k ní nehlásil, nebyl nikdo, kdo by se jí ujal nebo jí pomohl. Rodiče už nad ní dávno zlomili hůl. „*Naši si pro mě nepřijeli. Řekli, že už*

⁷³ BŘEZINOVÁ, cit. 72, s. 96.

s nima nežiju, za což budou mít pěkný popotahovačky, protože na to je paragraf o zanedbání povinné péče o nezletilé. A já jsem nezletilá. Možná jenom zaplatí pokutu, když se ze mě stal takovej kriminální a nezvládnutelný živel. Zaplatěj pokutu, pokud budou mít z čeho, jako že asi nemaj, a oddychnou si. Ale jinak mě milujou, to jo.“⁷⁴

Z diagnostického ústavu zamířila Ester rovnou do psychiatrické léčebny, kde se seznámila s Alicí a Martinou. Ačkoliv má každá z nich jiný problém, spřátelí se a jsou si vzájemnou oporou. Celé léčebné zařízení se tak pro Ester stává dočasným domovem a nové kamarádky její náhradní rodinou. Zažívají okamžiky dobré i horší, kdy je touha po zakázané činnosti přemáhá a ony jen stěží odolávají. Byť by se dalo očekávat, že příběh gamblerky Ester nebude završen happyendem, objevuje se nám v závěru knihy určitá naděje v podobě dopisů od bratra Evžena, a především Kristiána. Rodina i přítel jsou ochotni dát dívce novou šanci, pokud úspěšně absolvuje odvykací kúru.

Kniha, jež se mladistvé čtenářky snaží varovat před nebezpečím závislosti na výherních automatech, je rozdělena do dvou časových rovin, které se navzájem prolínají. Tou první je minulost, ve které je dopodrobna zaznamenáno vše, co dívka v uplynulých letech prožila a co ji také nakonec dovedlo k patologické závislosti. Tato rovina je formulována do podoby deníku, jenž píše samotná Ester během svého pobytu v léčebně, a je představována ich-formou. Svůj deník však dívka nepíše jen proto, aby zaplnila volnou chvíli. Deník je totiž lékaři považován za jednu z účinných léčebných metod. „*Ani nevím, kdy a jak to vlastně všechno začalo, ale pan doktor tady v léčebně řekl, že bych na to měla přijít a že nejlepší bude, když to všechno napíšu. Jako příběh.*“⁷⁵

Druhá rovina představuje přítomnost a popisuje okamžiky odehrávající se v léčebně. Vztahy, jež se tam realizují, procházejí různými fázemi. Ačkoliv dívkám přísný režim vadí, považují ho za nutnost.⁷⁶ „*Já se ven bojím,*“ přiznala Alice a rozpačitě si prohrábla ty svoje legračně odrůstající dvoubarevné vlasy. „*Tady mě hlídá doktor Bílek a Rychtář a ten mladej Šonka a taky sestra Anička, pak naše mamina Kuželáková, a málo platný, ta megera Vlasáková mě hlídá možná ze všech nejlip. Ale venku? Kde venku seženu takovou Vlasákovou, no řekněte? A já se, holky, sama fakt neuhlídám. Nevydržím to.*“⁷⁷

⁷⁴ BŘEZINOVÁ, cit. 72, s. 140.

⁷⁵ BŘEZINOVÁ, cit. 72, s. 5.

⁷⁶ DITMAR, René. V titulní roli gamblerka. *Literární noviny*, 2002, roč. 15, č. 30, s. 30.

⁷⁷ BŘEZINOVÁ, cit. 72, s. 108 – 109.

Na rozdíl od první roviny je ta druhá představována řečí vypravěče er–formou. Obě dějové linie jsou odděleny nejen způsobem vyprávění, ale také graficky.

Celý děj má silný didaktický ráz. Je jasným varováním, že může člověk znenadání spadnout na samé dno. Příběh je výstrahou nejen pro mladistvé, ale také pro rodiče, kteří mnohdy nemají na své děti příliš času a věnují se jiným záležitostem, které považují v daném momentě za důležitější. Knize přidává na originalitě a úspěšnosti nejen neobvyklost zvoleného námětu, ale také fakt, že Březinová při její tvorbě spolupracovala s lidmi procházejícími gamblerskou závislostí. To dodalo celému příběhu na věrohodnosti.

Výběr jazykových prostředků je zcela ovlivněn prostředím, ve kterém se děj odehrává, věkem a charakterem hlavních postav. K těm hlavním řadíme kromě Ester a její rodiny také Kristiána, Romana, Alici a Martinu. Zbylé postavy – Beátu, Larvu, barmana, policisty aj. – označujeme jako epizodické. V knize se objevuje také několik postav záporných, ovšem je již na uvážení každého, koho by k nim zařadil. Z jistého úhlu pohledu by se k nim totiž dali přiřadit také rodiče, kteří v roli ochránců rodinné pohody naprosto selhali a svoji vinu ani napravit nehodlali. Podobně je na tom také postava Romana, který byl v podstatě tím, kdo Ester ke gamblerství přivedl. Ovšem jedinou zcela nepochybně zápornou postavou byl Larva, který závislým hráčům půjčoval peníze a pak je nekalými praktikami vymáhal zpátky.

Z jazykového hlediska je pro knihu charakteristické užívání hovorových a nespisovných tvarů slov: *Já ted' bejt volnej, tak už sedím někde ve výčepu a šoupu si tam jedno za druhým.*; slangu a argotu: *Dal mi sto šedesát káblí, není to úžasný? Čapli mě až tehdy, když jsem z bytu vynášela nějakou připitomělou porcelánovou sošku...*; přirovnání: *Umíraj jako nemluvnata.*; personifikace: *Mraky se předháněly, kterej z nich bude větší a kterej krásnější, a já je viděla i zavřenýma očima.*; apoziopeze: *Nebo... nebo ti to vadí?*; dysfemismů: *Držte hubu, holky.*; a pejorativ: *Jsi snad blbá nebo co?*

Hlavní motivy, které se v díle objevují, jsou: *závislost* (závislost hlavní hrdinky na výherních automatech), *láska* (láska Ester ke Kristiánovi), *postižení* (ve smyslu slepoty Kristiána a také dívčiny neschopnosti přemoci touhu po dalších hrách), *finanční tíseň* (otcova nezaměstnanost; vysoký počet členů rodiny a z toho plynoucí nedostatek financí byl jedním z důvodů, proč Ester propadla hazardním hrám), *naděje na nový začátek* (pokud hlavní hrdinka překoná svou závislost, přijmou ji zpět rodiče i přítel).

Autorka v této knize prokázala, jak je lehké dostat se na samé dno a následně obtížné, ne-li zcela nemožné, se z tohoto dna dostat. Závislých na hazardních hrách neustále přibývá, a to zejména mezi mladistvými. Právě na příběhu patnáctileté Ester se jasně ukazuje, jak je v takových situacích důležitá podpora rodiny a přátel, které se bohužel hlavní hrdince nedostalo. Je až s podivem, že nechali rodiče situaci zajít tak daleko. V tomto ohledu lze souhlasit s názorem Věry Vařejkové, že je to v reálném životě dosti nepravděpodobné: „*Tím nemá být řečeno, že podobný případ není v životě možný. Ale jako literární fikci těžko přijmeme lhostejnost rodičů k pobývání jedenáctileté dívky v prázdném odpoledním baru, její tvrdé vyhnání v patnácti letech, milostný vztah s ušlechtilým osmnáctiletým slepcem, osamělým, bez kontaktů a bez peněz.*“⁷⁸

Možná to byl však autorčin záměr, ukázat rodičům, co může následovat, pokud včas nezasáhnou.

8.2 Jmenuji se Alice

Knihy byla vydána roku 2002 v nakladatelství Albatros. Ilustroval ji Jozef Gertli Danglár a je určena všem čtenářům od čtrnácti let. Autorka získala za tuto knihu několik cen – Zlatou stuhu (2002), Cenu učitelů (2002), Výroční cenu nakladatelství Albatros (2003) a 4. místo v dětské anketě dvaceti nejčtenějších knih roku 2002.⁷⁹ Téhož roku připravil Český rozhlas pětidílnou četbu na pokračování s názvem Jmenuji se Alice. Knize se tedy dostalo také rozhlasového zpracování, které sklídilo nemalý úspěch. Podobně jako u předchozího díla využila autorka při tvorbě knihy spolupráci s odbornými lékaři a pacienty psychiatrické léčebny.

Hlavní hrdinkou je sedmnáctiletá gymnazistka Alice, jež pochází z dobře situované rodiny – tatínek je podnikatel a maminka učitelka. Doby, kdy se vše točilo pouze kolem ní, však skončily narozením bratra Vilíma. Tatínek trávil doma kvůli častým služebním cestám minimum času a maminka zase obracela většinu své pozornosti k přípravě na výuku. Nelze však říci, že by o dceru neprojevovali zájem, naopak. Jelikož však byla Alice mimořádně chytrá dívka, byli rodiče zvyklí na to, že jejich pomoc jednoduše nepotřebuje.

⁷⁸ VAŘEJKOVÁ, Věra. Vstup do nevyužitě tematiky. *Ladění*, 2002, roč. 7(12), č. 3, s. 31 – 32.

⁷⁹ BŘEZINOVÁ, Ivona. Holky na vodítku – Jmenuji se Alice. Ivona Březinová [online]. 2009 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.ivonabrezinova.cz/start.htm>.

Po nástupu na gymnázium se ovšem její školní výkony zhoršily. Alice to nesla velmi těžce. Zatímco na základní škole byla třídní premiantkou, na gymnáziu se řadila pouze k průměrným studentům. Také mamince se dceřin zhoršený prospěch vůbec nezamlouval. Vysnila si totiž, že se z Alice stane lékařka. Avšak s takovými známkami by si o medicíně mohla nechat leda tak zdát.

Aby se Alicin výkon ve škole opět zlepšil, nabídly jí její kamarádky Zorka s Andreou prášky na povzbuzení. Jejich účinek se brzy dostavil a Alice se opět zařadila mezi nejlepší studenty ve třídě. Během prázdnin odjela maminka s Vilímem do středoevropských lázní. Pro Alici to znamenalo jediné – volnější režim. Toho také náležitě využila. Hned první večer po matčině odjezdu vyrazila na diskotéku, kde se poznala s mladíkem Henrykem, který jí nabídl drogu. Ačkoliv se Alice zpočátku velice zdráhala, neustále se jí vybavovaly matčiny ustavičné zákazy, příkazy a nařízení, kterými ji častovala, a tak si drogu nakonec vzala. „*Ne, dík. Já nekouřím,*“ řekla jsem, *ale pak mi hlavou projelo mámino autoritativní nejez, nepij, nekuř a změnila jsem názor.* „*Víš co? Dej mi jednu.*“ *Aspoň jednou to zkusím.*⁸⁰

Aliciny návštěvy diskotéky byly stále častější. Kromě Henryka se tam seznámila také s narkomanem Metodem, do kterého se na první pohled zamilovala. Jejich vztah byl však víceméně založen na společné inklinaci k návykovým látkám. Byl to především Metod, kdo dívku seznámil s tvrdými drogami. Čím více se Alice s Metodem stýkala, tím více se její závislost na tvrdých drogách prohlubovala. Došlo to až tak daleko, že si dívka drogu píchala i doma. Rodiče si však ničeho nevšimli – otec se věnoval práci a matka díky svému povýšení měla mnohem víc povinností a péči o děti jednoduše zanedbávala. Alici to však nevadilo, stačilo jí, že od nich dostávala dostatek peněz, které utrácela za drogy.

Drogová závislost se však nedala skrývat donekonečna. Drogově závislí přestávají chodit do školy, mění svůj vzhled, přátele a také rapidně hubnou. A to byl právě Alicin případ. Navíc při úklidu v jejím pokoji našla matka několik injekčních stříkaček. Ačkoliv se dcera snažila zpočátku zapírat, ke své závislosti se nakonec přiznala. Jelikož si však rodiče mysleli, že situace, do které se jejich dítě dostalo, není až tak vážná, vyvodili z ní pouze jeden důsledek – odebrání kapesného. „*Horší pro mě bylo to, že mi táta pozastavil*

⁸⁰ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Holky na vodítku: Jmenuji se Alice*. 2. vydání. Praha: Albatros, 2007, s. 32. ISBN 978-80-00-01950-5.

kapesný. Zareagovala jsem na to rozprodáváním svého oblečení, a tak to mým perníkákým pařbám vlastně nijak moc neublížilo.“⁸¹

Kromě oblečení prodala Alice také veškeré své šperky a elektroniku, ale protože to bylo pořád málo, začala rozprodávat i majetek rodičů. Bylo zřejmé, že to rodiče dříve nebo později zjistí, to ji však nijak netrápilo. Nejdůležitější bylo, že měla dost peněz na nákup milovaných drog. Jakmile Alicina matka zjistila, že jim dcera opět lhala, neudržela se a vyhodila ji z domu. Protože Alice neměla kam jít, nastěhovala se k Metodovi. Co jim však scházelo, byly peníze. Jediným způsobem, jak je získat se staly krádeže. Dívka ukradla vše, co se jen dalo – deodoranty, holicí strojky, spodní prádlo aj. Vyjma drog byla Alice závislá rovněž na Metodovi, jenž veškerý „materiál“ sháněl. Ten byl však kvůli pašování a přechovávání drog odvezen policií a později zavřen do psychiatrické léčebny. Bez Metoda byl přístup k drogám velice obtížný, zejména pro člověka, který nemá peníze. A právě ty Alice nesmírně potřebovala. Pro pár korun byla ochotna udělat cokoli, dokonce se i živit jako prostitutka. Kvůli jejímu od injekcí zjizvenému tělu však tuto činnost vykonávat nemohla. „*S tvejma rozhnisanějma abscesama nemáš šanci ani na vochlustu, ktorej někde spadne do pangejtu. Smiř se s tím, že jako děvka si zkrátka neškrtněš.*“ Alici tedy bylo nabídnuto, aby se podílela na obchodu s bílým masem. Lákala mladé dívky na prodej drog a poté je nechala unést do Turecka. „*Samy se rozhodly, Pane. Já je vážně do ničeho nenutila. Já jen... věděla, že v tom autě na ně čeká Bepe se svým řidičem a že v Turecku jsou blondýnky na roztrhání... Jen doufám, že ty holky ještě žijou. A líp než já. Hrozně moc bych si to přála. Opravdu.*“⁸²

Nakonec se i sama Alice ocitla na psychiatrii, kde se po dlouhé době setkala se svými rodiči, kteří si dívku i přes varování lékaře odvezli zpátky domů. Věřili, že když se budou dceři věnovat, může svoji závislost překonat. Bylo však již příliš pozdě. Alice se bez lékařské péče v žádném případě neobešla. Rodičům to došlo až ve chvíli, kdy se Alice znovu zdrogovala. Nezaváhali však ani minutu a odvezli ji do bezděkovské psychiatrické léčebny. Ačkoliv se tomu Alice zpočátku bránila, nakonec se svou hospitalizací souhlasila. Věděla, že sama by svou závislost překonat nedokázala. „*Tak jo,*“ *řekla jsem potichu, abych si to ještě nestačila rozmyslet. „Jedem do léčebny. Zkusím to.*“⁸³

⁸¹ BŘEZINOVÁ, cit. 80, s. 89.

⁸² BŘEZINOVÁ, cit. 80, s. 112.

⁸³ BŘEZINOVÁ, cit. 80, s. 112.

To, že si byla Alice vědoma své závislosti, bylo jedním z prvních kroků k nápravě. Cesta k uzdravení však není jednoduchá. Některým narkomanům se sice podaří vyléčit se, avšak touha po droze v nich bude přetrvávat. „*Jmenuji se Alice a jsem narkomanka. Už napořád, protože i když se teď cítím vyléčená, ta touha po fetu už ve mně bude až do smrti. No, jen si zkuste s tím žít. Nebo vlastně... radši ne.*“⁸⁴ Jedním z hlavních důvodů, proč chce Alice svou nemoc porazit, je ztráta přítele Metoda. Toho se totiž vyléčit nepodařilo – krátce po svém návratu z psychiatrie zemřel. „*Zítřka mě doktor Bílek pustí z vodítka na mou první samostatnou procházku. Půl dne v tý džungli venku úplně sama. Ale já věřím, že to dokážu. Rozhodla jsem se, že budu žít i za Metoda, kterej měl drogu radši než mě.*“⁸⁵ Také na konci tohoto příběhu je tedy vidět určitá naděje a možnost nového začátku, závisející na pevné vůli hlavní hrdinky.

Podobně jako předchozí dílo je i tato kniha rozdělena do dvou časových rovin. První rovina popisuje události předcházející hospitalizaci dívky v léčebně. Je vyprávěna Alicí a psána ich-formou. V druhé rovině jsou vyličený události odehrávající se v léčebně. Alice tam poznává gamblerku Ester a bulimičku Martinu. Stávají se z nich dobré kamarádky, které si dokáží být i přes všechny své problémy velkou oporou. Tato rovina je představována řečí vypravěče a psána er-formou. Stejně jako Ester píše Alice svůj deník proto, aby se vrátila do dob, kdy její závislost započala, a pokusila se ji racionálně zdůvodnit a tím i překonat. Jejím ošetřujícím lékaři se využití této léčebné metody už několikrát osvědčilo a je zřejmé, že má pozitivní vliv také na Alici. Po sepsání svého životního příběhu v podobě deníku si je vědoma toho, o co bráním drog přišla.

Obdobně jako předešlá kniha, má i toto dílo silný didaktický ráz. Autorka na příběhu sedmnáctileté Alice dokazuje, že drogová závislost vede nejen ke ztrátě důvěry rodiny a přátel či ke ztrátě zdraví, ale mnohdy je v sázce i vlastní život. Příběh je rovněž důkazem toho, že drogová závislost není pouze záležitostí osob žijících na okraji společnosti. Nevyhýbá se ani úspěšným a finančně zabezpečeným lidem. Zakomponováním jednotlivých stadií závislosti, od prvotního seznámení se s drogou až k fázi, ve které je nezbytná intervence zvenčí, dodala autorka celému příběhu na věrohodnosti.

⁸⁴ BŘEZINOVÁ, cit. 80, s. 125.

⁸⁵ BŘEZINOVÁ, cit. 80, s. 124.

Využití jazykových prostředků koresponduje s prostředím, v němž se děj odehrává. Hrubou mluvou narkomanů a dealerů autorka dokonale podtrhuje závažnost situace, do které se hlavní hrdinka vlastní vinou dostala. Kromě narkomanského argotu a slangu: *Kanál, kterým k němu proudil perník, herák a braun, byl naprosto nevysychající.*; najdeme v knize také velké množství hovorových a nespisovných tvarů slov: *Brzy mi nezbejvalo nic jinýho, než jít krást.*; deminutiva: *Staroušci mi podali pomocnou ruku, odpustili mi.*; přirovnání: *Oblékl se na to, jako když jde na první rande.*; apoziopcezi: *Měla jsem kluka. Metoda. Ale...*; personifikaci: *Svíčky na zemi házely mihotavé stíny.*; dysfemismy: *Neser mě těmahle řečma, laskavě, jo?* a pejorativa: *Tak si to sežvýkej sama, ty krávo!*

8.3 Jmenuji se Martina

Poslední díl knižní trilogie *Holky na vodítku* s názvem *Jmenuji se Martina* byl vydán roku 2003 nakladatelstvím Albatros. O ilustrace se zasloužil Jozef Gertli Danglár a rovněž jako předchozí části je kniha určena čtenářům starším čtrnácti let. Dílo si během krátké chvíle získalo mnoho příznivců a bylo také oceněno několika literárními cenami – Cenou učitelů SUK (2003), Výroční cenou nakladatelství Albatros za rok 2003 a 5. místem v dětské anketě 20 nejčtenějších knih roku 2003.⁸⁶ V této knize se Březinová věnuje problematice bulimie a anorexie, nemocím, které se v posledních letech značně rozšířily, a to především mezi dospívajícími dívkami. Aby dodala autorka příběhu na důvěryhodnosti, využila ke své práci také postřehy nemocných lidí a jejich ošetřujících lékařů.

Hlavní postavou románu je sedmnáctiletá studentka zdravotnické školy Martina Semerádová. Martina pochází z neúplné rodiny. Otec od nich odešel, když byla ještě malá, a tak žije dívka pouze se svojí maminkou. Život s ní však nebyl příliš jednoduchý. Má totiž neskutečnou smůlu v lásce, kterou přikládá své silnější postavě. Drží různé diety a vaří zdravou stravu, do které nutí již od mládí také Martinu. Zdůvodňuje to tím, že nechce, aby jednou dopadla jako ona sama. Ačkoliv Martina nikdy nebyla nijak silné postavy, matka jí neustále vyčítala, že je tlustá a že v životě nic nedokáže. „*Měla bys začít cvičit, dělat nějaký sport,*“ *poznamenala ji.* „*Holka, ty v životě vážně nic nedokážeš,*“ *povzdychla sis.* „*Nepamatuju, že by sis někdy něco vzala za své. Vždyť tebe nic nebaví. U ničeho*

⁸⁶ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Holky na vodítku – Jmenuji se Martina*. Ivona Březinová [online]. 2009 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.ivonabrezinova.cz/start.htm>.

nevydržíš.“⁸⁷ Právě tato slova Martinu vyburcovala k tomu, aby matce ukázala, že na rozdíl od ní svůj život nepromarní. Rozhodla se tedy držet přísnou dietu. Nedělala to však pouze kvůli sobě, ale zejména pro matku. Toužila po jejím uznání a pozornosti, které se jí příliš nedostávalo. Jejich vztah byl celkově poměrně komplikovaný. Pokaždé, když si matka našla nového přítele, věnovala se pouze jemu a na dceru neměla čas. Vždy to však skončilo stejně – muž matku opustil a té zůstaly pouze oči pro pláč. Své rozchody snášela máma velice těžko, jednou se dokonce pokusila o sebevraždu. „*Neumíš si představit, jaká hrůza to byla, když jsem tenkrát rozbila to okno, mami, rozsvítila a našla tě, jak tam ležíš napříč přes postel. To jsou chvíle, kdy člověk sáhne na tenkou nit, která spojuje život se smrtí. Já na ni tenkrát sáhla. Na tu tvoji.*“⁸⁸ Ze strachu, že by dívka mohla o svou maminku přijít, přestala jíst úplně. Její velký váhový úbytek značně znepokojoval babičku. Bála se, že by příčinou dívčiny hubenosti mohly být vážné zdravotní problémy. Matku to však nechávalo chladnou, byla ráda, že alespoň Martina má pevnou vůli, která jí samotné naprosto scházela.

To, že má dívka zřejmě opravdu nějaký problém, se projevilo až tehdy, když ji matka objevila, jak v bezvědomí leží ve svém pokoji. Neváhala a ihned ji odvezla do nemocnice. Diagnóza byla jasná – vyčerpanost, dehydratace, hypotenze, pomalý tep, avitaminóza a chudokrevnost.⁸⁹ V nemocnici se snažili dát Martinu do pořádku. Nebylo to však příliš jednoduché. Dívka nebyla schopna do sebe dostat ani sousto normálního jídla. Krmili ji pouze několika lžičkami ovocné šťávy denně a pomalu ji navykali na běžnou lehkou stravu. Kromě problémů s příjmem potravy se u Martiny objevily také s tímto související zdravotní problémy – přišla o menstruaci, začaly jí vypadávat vlasy, lámaly se nehty a kromě špatné funkce štítné žlázy a poruchy látkové přeměny jí objevili ještě dva žaludeční vředy.

Po několika měsících strávených v nemocnici pustili Martinu domů. Zpočátku se zdálo, že se vše vrací do starých kolejí. Martina začala normálně jíst, upravily se jí hormony a také vlasy začaly opět růst. Když se však postavila na váhu, zjistila, že všechno, co tak pracně shazovala, znovu nabrala. „*Popadla mě děsivá hrůza, mami, že to všechno*

⁸⁷ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Holky na vodítku: Jmenuji se Martina*. 2. vydání. Praha: Albatros, 2007, s. 57. ISBN 978-80-00-01951-2.

⁸⁸ BŘEZINOVÁ, cit. 87, s. 58.

⁸⁹ BŘEZINOVÁ, cit. 87, s. 98.

začne nanovo. Tloušťka, diety, hladovění, nemocnice s vyživovací hadičkou...“⁹⁰ Rozhodla se tedy opětovně začít s dietou. Měla nový plán, jak pokračovat v hubnutí, aniž by si toho kdokoliv všimnul. Veškeré jídlo, které jí dali, snědla, a poté na záchodě vyzvracela. Zdálo se jí to jako perfektní nápad – mohla sníst vše, co chtěla, a přitom nepřibrala ani gram, ba naopak. Čím více zvracela, tím více hubla. Její spotřeba jídla se rapidně zvyšovala. Všechny peníze, které jí matka dávala, utratila dívka v potravinách, cukrářství či masně. Když Martině došly peníze, prodávala to, co měla u sebe – bundu, propisky a nejrůznější drobnosti. Neštítla se ani krádeží v supermarketech. Snědla všechno, na co přišla. „*Nedalo se to vydržet, mami. Jednou mě to popadlo právě v okamžiku, kdy doma bylo úplně vymetýno. V hrůze, že vážně nemám nic, co bych mohla sníst, jsem třesoucíma rukama roztrhla pytlík se směsí na buchty. Ten prášek chutnal odporně, mami, ale já ho snědla do posledního sousta.*“⁹¹

Martiny přetrvávající potíže vyšly najevo až tehdy, když byla přistižena při krádeži v obchodě a následně policistou odvedena domů. Jelikož si s ní už matka nevěděla rady, odvezla ji do psychiatrické léčebny v Bezděkově. Martina to matce nemohla dlouhý čas odpustit. Považovala své zavření na psychiatrii jako pouhý zastírací manévř k tomu, aby si mohla matka vodit domů cizí muže a ona jí v tom nijak nepřekážela. Dlouhou dobu si vážnost své situace vůbec neuvědomovala. Uběhlo mnoho času, než si Martina přiznala, že je bulimičkou. Dopomohlo jí k tomu především seznámení s Michalem Šonkou, studentem medicíny, jenž v léčebně vykonával lékařskou praxi a který se stal Martininou velkou oporou a zároveň i první opravdovou láskou. Zejména kvůli němu se Martina rozhodla se svou nemocí bojovat. Ze situace, do které se dostala, již nevinila pouze svoji matku, ale byla si vědoma rovněž svojí vlastní chyby.

Podobně jako u předchozích dílů končí také poslední část optimistickým výhledem do budoucnosti. Martina, která již téměř měsíc přijímá normální stravu, aniž by ji musela ihned vyvrhnout, se setkává se svou matkou a babičkou. Veškeré křivdy jsou odpuštěny a naděje na nový a lepší začátek se stává reálnější.

Při psaní poslední části trilogie zůstala autorka věrná stejné struktuře díla, jíž využila i u předchozích knih. Příběh se odehrává ve dvou časových rovinách. První rovina se zaměřuje na události, které předcházely dívčině uzavření do psychiatrické léčebny.

⁹⁰ BŘEZINOVÁ, cit. 87, s. 110.

⁹¹ BŘEZINOVÁ, cit. 87, s. 120.

Popisuje rovněž příčiny vzniku a propuknutí těžké nemoci. V této části se však objevuje změna oproti předchozím dílům. Vypravěčkou se stává Martina, která však tentokrát své psaní nestylizovala do podoby deníku, nýbrž dopisu určeného matce. „*Tak jo, řekli mi, že to mám psát jako dopis. Přemýšlela jsem, komu bych ho jako poslala, a nikdo mě nenapadá. Mám jenom mámu a babičku... Máma. Jenže ona mě zradila, když mě nechala zavřít sem. Nenávidím ji.*“⁹² Formou vypravování je tedy ich-forma. Druhá rovina se odehrává v přítomnosti, během Martinina pobytu v léčebném zařízení. Rovněž v této rovině vidíme nepatrné odchylky od předchozích dílů. V předešlých částech byl ohniskem příběhu děj předcházející hospitalizaci v léčebně. V této části je však mnohem více vyzdvížena přítomnost, která se tak stává stejně důležitou, ne-li důležitější než minulost. Je to však zcela logické. Hrdinky prvních dvou dílů, Ester a Alice, prožily podstatnou část života, včetně prvních lásek, v době, kdy byly ještě stále na svobodě. Martinin život se však celý točil pouze okolo diet. Neměla přátele a nepoznala, jaké je to, najít si partnera. Všechny tyto důležité životní události prožila až v léčebně, kde se seznámila s Ester, Alicí a zejména Michalem. Její život nabral zcela nový směr a Martina si konečně přiznala, že má vážný problém, který pokud se nebude léčit, může skončit i smrtí. Druhá rovina se od první odlišuje rovněž i stylem vyprávění, který je prezentován řečí vypravěče, tedy *er-formou*.

Také jazyková stránka díla se nepatrně pozměnila. Autorka se již tolik nezaměřila na užití slangových výrazů. Nutno říci, že se jich ve slovníku samotných anorektiků a bulimiků zase tolik nenachází. Nicméně zakomponování hovorových a nespisovných tvarů slov do příběhu zůstala autorka věrná: *Takovej cvok zase nejsem, i když jsem se léčila na psýše*. V knize objevuje také apoziopese: *Myslel jsem ... Asi ne. Omlouvám se.*; přirovnání: *Všichni nakupují, jako by byl konec světa.*; personifikace: *Žaludek si trochu odlehčil ...*; a deminutiva: *Ty můj koblížku zlaťoučkej*. Dílo je oživeno několika známými reklamními slogany: *Z ledničky rovnou do zobáčku.*; *Orion – naše čokoládová hvězda*.

⁹² BŘEZINOVÁ, cit. 87, s. 5.

9 LUFTÁČKY

Knihy *Luftáčky* byla vydána nakladatelstvím Albatros roku 2000. Je určena čtenářům starším deseti let. Dílo je doplněno drobnými kreslenými obrázky Denisy Wagnerové. Jako námět pro svou další knihu zvolila Březinová jeden z častých fenoménů poslední doby – přesídlení z města na vesnici. Změna bydliště je důležitým životním krokem nejen pro dospělé, ale zejména pro děti, které připraví o řadu jejich přátel a známých.⁹³

Do podobné situace se dostaly právě hlavní hrdinky, sestry, dvanáctiletá Matylda a desetiletá Apolena. Děvčata pocházejí z velmi zámožné rodiny – matka je řadovou psycholožkou v pedagogicko-psychologické poradně a otec majitelem prosperující firmy. Už od mládí se děvčatům dostává všeho, o čem by si mohly jiné děti nechat leda zdát. Vše je však vykoupeno tím, že rodiče, a zejména otec, nemají mnoho času, který by jim věnovali. Rodina celé roky obývala malý sídlištní byt. Tatínek však toužil po domě s velkou zahradou a pracovnou, kde by jej nikdo nerušil. Dívky byly z nápadu postavit si nový dům také nadšené. Lákala je vidina vlastního pokoje, který nikdy neměly. Jediným členem rodiny, jenž stěhováním nebyl příliš nadšen, byla maminka. Dívala se na to z racionálního hlediska. Vzhledem k tomu, že rodiče v Praze pracovali a děti tam chodily do školy a navštěvovaly velké množství kroužků, bylo by dojíždění značně nepraktické a také zdoluhavé. Tatínek ji však uchvátil tím, že je do Prahy bude každý den vozit. Slovo dalo slovo a než se nadáli, stěhovali se do zbrusu nové vilky v malé vesnici s názvem Lhota.

Zpočátku se všem v novém bydlišti velmi líbilo. Otec byl nadšen z vlastní pracovny, dívky se radovaly každá ze svého vlastního pokoje a maminka se těšila z radosti svých blízkých. Dům se jí velice zamlouval, ale stále se obávala dojíždění do dvacet kilometrů vzdálené Prahy. Její obavy se nakonec ukázaly jako opodstatněné. Otec měl totiž čím dál tím víc práce a doma trávil stále méně času. Kvůli častým služebním cestám navíc nemohl děvčata každý den vozit do školy. Dojíždění ze Lhoty však bylo docela problematické – autobus v ní stavěl pouze čtyřikrát denně, a to většinou brzy ráno, nebo pozdě večer. Proto se rodiče nakonec rozhodli, že své dcery zapíší do místní základní školy. Holčákům se to zpočátku vůbec nelíbilo. Zatímco v Praze měly plno kamarádů,

⁹³ BŘEZINOVÁ, cit. 67.

lhotské děti se s nimi odmítaly přátelit a nazývaly je „luftačkami“. Nakonec se ukázalo, že příčina, proč se s dívkami místní děti nekamarádí, tkví v něčem úplně jiném. Na místě, kde se nachází vilová čtvrť, ve které sestry s rodiči žijí, totiž bývalo dříve dětské hřiště. Kvůli výstavbě nových domů jej však zrušili. Z tohoto důvodu jsou tedy dívky trnem v oku místních dětí.

Právě hanlivé označení, kterým byly obě sestry častovány, dalo název samotné knize. Lufták je označení pro obyvatele města, který přijíždí na venkov jako výletník či chalupář za čerstvým vzduchem, jenž mu ve městě není dopřán.

Zatímco mladší Apolenka se se svými spolužáky skamarádila velmi rychle, pro starší Matyldu to byl značný problém. Kromě spolusedící Květy se s ní nikdo příliš nebavil. Největší hrozbu představoval spolužák Ondra, který ji neustále slovně napadal a urážel. Také doma se situace stále více vyostřovala. Maminka s tatínkem se hádali čím dál častěji a děvčata se bála nejhoršího. *„Tylda se převalovala z boku na bok a přemýšlela, jaké by to bylo, kdyby se rodiče rozvedli. Hrozné by to bylo. Hnusné a podlé. Asi by to nevydržela. Asi by i s Apčou odjela k babičce a dědovi na Moravu a už nikdy se nevrátila do tohotohle zakletého domu, kde to všechno začalo.“*⁹⁴

Odreagování od dusné domácí atmosféry našly dívky v místním hřebčině, kde měla ustájeného koně jejich kamarádka, sousedka Blanka. Dělal jí však nemalé starosti – čas od času se z hřebčina z ničeho nic vytratil. V hřebčině pomáhal s péčí o koně také Ondra, syn vesnického zvěrolékaře. Ačkoliv byl vztah mezi ním a luftačkami, jak děvčatům s oblibou rád říkal, značně napjatý, rozhodli se, že přijdou záhadě na kloub a zloděje koní společně odhalí. Nebylo to však nic jednoduchého, podezřelým byl každý. Když pak v hřebčině přistihli neznámého mladého muže, považovali jej za jasného pachatele. O to více byla děvčata udivena, když náhodou zjistila, že se domnělý pachatel tajně stýká s jejich matkou. Situace se vyhrotila natolik, že dívky začaly matku podezřívat z nevěry.

Nakonec se ukázalo, jak moc se všichni mýlili. Zlodějem Blančina koně nebyl onen tajemný muž, nýbrž jeho syn Filip. Maminka Filipa před krátkým časem opustila a on hledal útěchu právě u koní, zejména u Blančina Juráška, kterého si zamiloval. Chlapec nechtěl koně ukrást, pouze si s ním hrát. Protože však otec tušil, že má syn psychické problémy, vyhledal odbornou psychologickou pomoc u matky obou sester. Tím se tedy

⁹⁴ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Luftačky*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2000, s. 128. ISBN 80-000-0804-1.

celá situace vyřešila. Během pátrání se navíc Matylda sblížila s Ondrou, jenž zjistil, že i taková luftačka může být ve skutečnosti docela prima holka.

Kniha je rozdělena do 23 kapitol, jejichž názvy naznačují, jakým směrem se bude děj ubírat. Příběh je vyprávěn z pohledu nezávislého vypravěče, tedy er-formou. Tento způsob vyprávění dává čtenáři možnost nezaújatého pohledu na děj. K vyličení příběhu autorka využila chronologické kompozice. Velmi zajímavé bylo rovněž nenásilné zakomponování detektivního motivu do celého děje. Příběh získává na popularitě zejména svou aktuálností a hodnověrností. Neustále totiž přibývá rodin, které utíkají z rušného velkoměsta na vesnici.

Autorka na příběhu mladé rodiny demonstruje, jaké dopady může tento novodobý fenomén přinášet. Ačkoliv kniha zpracovává závažnější téma, nepostrádá ani humorné okamžiky, o něž se zaslouhuje zejména postava ředitele školy, jehož největší zálibou je hlášení ve školním rozhlasu. Žáky a žákyně místní školy upozorňuje na lecjakou hloupost. „*Pozor, pozor. Hlášení školního rozhlasu. Opakuji. Hlášení školního rozhlasu. V prostoru šaten byla nalezena bílá pletená rukavice s obrázkem psa...*“ – „*To není pes, pane řediteli,*“ ozval se z rozhlasu tlumený šepot, „*to je kočka.*“ – „*Ehm. Tak prý ne psa, ale kočky. Opakuji. V prostoru šaten byla nalezena bílá pletená rukavice... a nemohla by to být liška, paní kolegyně?*“ ozvalo se trochu tišeji do mikrofonu. „*Ehm, tak tedy, kde jsme to skončili? V prostoru šaten byla nalezena bílá pletená rukavice s...*“ (tady ředitel trochu zaváhal) „*... s nějakým čtyřnohým zvířetem.*“⁹⁵ Žáci jsou na jeho „duchaplná“ hlášení zvyklí a nevynechají žádnou možnost, jak si z pana ředitele udělat legraci. „*Pozor, pozor! Hlášení školního rozhlasu...*“ – „*... upozorňujeme všechny žáky a žákyně, že na základě výzkumu pražské hygienické stanice, se na naší škole málo pije.*“ – „*Páni,*“ křiknul Rýpar. „*Prej se tu málo chlastá! Tak odpoledne všichni do hospody.*“⁹⁶

V díle se nachází několik ústředních motivů, jakými jsou například *radikální životní změna* (ve smyslu změny bydliště, pro matku také změna vycházející ze ztráty práce), *přátelství* (ztráta bývalých přátel způsobená změnou bydliště, hledání si cesty k novým přátelským vztahům), *koně* (symbolizují určitý způsob úniku z obtížné reality), *tajemno* (podstatná část příběhu je věnována odhalování tajemství záhadně mizejícího koně) a

⁹⁵ BŘEZINOVÁ, cit. 94, s. 75.

⁹⁶ BŘEZINOVÁ, cit. 94, s. 128.

citové zrání (nejen ve smyslu zrání vztahu mezi Ondřejem a Matyldou, ale také vztahu mezi sestrami a rodiči navzájem).

Také jazykové prostředky byly vybrány tak, aby dokonale korespondovaly s věkem a charakteristickými vlastnostmi hlavních hrdinů. V díle se objevují prvky hovorové češtiny: *Možná, že je luftačka, a co má bejt? Ty jsi zlodějka a to je mnohem horší.*; personifikace: *Bahno ji hned obklopilo vysoko nad kotníky a odmítalo vydat špatně padnoucí holiny ze svého sevření.*; apoiziopeze: *Co... co blázníš? To přece nemůžu.*; přísloví: *Kovářova kobyla chodí bosa.*; či přirovnání: *Bílý kuň cválal zasněženou plání a ostrými kopyty do ní kreslil svoji osamělou cestu. Byl jako bílá skvrna na bílém prádle.*

Ačkoliv kniha nezískala žádná ocenění, jistě zaujme čtenáře z řad dětí i dospívající mládeže, a to zejména pro svůj jednoduchý děj a blízkost k reálnému životu.

10 LAURO, TY JSI ALE ČÍSLO

Dívčí román *Lauro, ty jsi ale číslo* byl vydán roku 1999 v nakladatelství Petra. O grafickou podobu díla se zasloužil Miroslav Havlíček.⁹⁷

Hlavní hrdinkou je třináctiletá Laura Pokorná, prožívající radosti a starosti v jejím věku běžné. Spolu se svými rodiči a o tři roky starší sestrou Tamarou žila na lhotském sídlišti. K radosti rodičů byla dívka velmi dobrou a pečlivou studentkou, což se o její sestře Tamaře zrovna říci nedalo. Jelikož byl tatínek již nějakou dobu bez práce, byla si maminka vědoma toho, jak značnou výhodou může být kvalitní vzdělání při hledání zaměstnání, a snažila se tedy vést obě sestry k dobrým školním výsledkům. Zatímco mladší Laura měla svůj životní cíl zcela jasný, chtěla se stát sportovní lékařkou, starší Tamaře byla její budoucnost naprosto lhostejná. Rodiče si pro dceru vysnili, že by se po ukončení základní školní docházky mohla vydat na střední průmyslovou školu a získat tak maturitu. Tamara se však rozhodla jinak. Po dosažení maturity nijak netoužila a zcela by se spokojila s výučním listem. Asi nejvíce ji lákalo stát se dámskou krejčovou. Tamaru k tomu přivedla zejména vidina možnosti vlastnoručně si ušít oblečení dle nejnovějších trendů a ušetřit přitom velké množství peněz za jejich nákup. Móda a nákupy oblečení byly totiž Tamařiným velkým koníčkem.

Laura byla úplně jiná. Nejen svým vzhledem, ale především zálibami připomínala do jisté míry chlapce. Ve svém volném čase se totiž věnovala činnosti pro dívky zcela neobvyklé, a to fotbalu, který hrála již několik let závodně. K fotbalu se Laura dostala díky svému otci, který si velmi přál mít syna. Představoval si, jak s ním bude chodit na fotbal nebo hokej a vést typické „chlapské řeči“. Narození dcery pro něj tedy napřed byla zpočátku velká rána: „*Táta chtěl kluka. Táta chtěl kluka a narodila jsem se já. Holka jako poleno. Nejhorší na tom bylo, že doktoři mámě skoro celé těhotenství tvrdili, že budu kluk, a táta jim bezhlavě uvěřil. Byl tak natěšený, že se dokonce odhodlal jít k porodu. Jenže když jsem poprvé koukla na svět, táta koukl na mě a zjistil, že mi do kluka něco podstatného chybí. V první chvíli se naštvál a vyletěl z porodního sálu jako rozzuřený sršeň... Jenže netrvalo ani půl hodiny a byl zpátky. Mírný jako beránek a s ohromnou kyticí růží.*“⁹⁸ Otcovo přání se tedy vyplnilo pouze z poloviny – místo syna se narodila

⁹⁷ BŘEZINOVÁ, cit. 67.

⁹⁸ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Lauro, ty jsi ale číslo*. 1. vydání. Praha: Petra, 1999, s. 5. ISBN 80-859-8471-7.

dcera, avšak její koníčky byly značně chlapecké. Táta byl veliký dobrák, trápilo jej však zdraví. V nedávné době mu lékaři zjistili diabetes, se kterým se jen velmi obtížně vypořádával. Zejména odpírání si všelijakých sladkých pochutin mu činilo obrovské potíže. Svoji touhu po sladkém nedokázal ovládnout. Často se stávalo, že kradl čokoládu či jiné dobroty určené jeho dcerám. Maminka si o něj dělala nemalé starosti. Věděla, jaké hrozí nebezpečí, pokud se otec sladkých pokrmů nevzdá. Na manželčina neustálá varování však nebral muž žádný ohled. Situace došla až tak daleko, že musela být kvůli jeho náhlému záchvatu zavolána záchranná služba. Ani tato událost však otce nepřiměla, aby začal brát svoji nemoc vážně a sladkému se nadobro vyhnul.

Jelikož byla doma v poslední době atmosféra dosti napjatá, vyhledávala Laura útočiště na fotbalovém hřišti. Ve fotbalovém týmu měla mnoho kamarádek stejného či podobného věku. Všechny si byly velice blízké a navzájem si svěřovaly nejrůznější tajemství a udělovaly rady při řešení svých problémů. Hlavou jejich družstva byl trenér Roman, kterému dívky neřekly jinak než Romeo. Byl to mladý pohledný muž, který jim však nedal nic zadarmo. K dívkám přistupoval stejně jako k chlapcům, a tak byly jejich tréninky mnohdy velmi náročné. Novou členkou jejich týmu se stala Radka. Pro její výšku jí daly přezdívku Velerád'a. Radka se stala výbornou hráčskou posilou, její chování však bylo dosti zvláštní. Nikdy se nepřevlékala ani nesprchovala s ostatními děvčaty. Jednou ji Laura nechtěně přistihla, jak si píchá injekci. Radka však injekci svedla na cukrovku a poprosila dívku, aby o její nemoci nikomu neříkala. Laura zvažovala, jestli by o chorobě neměla promluvit alespoň s Romeem, avšak nechtěla svoji přítelkyni zradit, a tak raději mlčela. Nakonec se však ukázalo, že Velerád'a žádnou cukrovku neměla. Injekční stříkačkou si do těla vpouštěla anabolické steroidy, kterými vylepšovala svoje sportovní výkony.

Laura se cítila velice provinile, že o Radčině tajemství nikomu neřekla. Když pak upozorovala, že také její sestra Tamara začala podezřele často užívat jakési podpůrné prášky pochybné kvality, neváhala ani minutu a vše oznámila rodičům. Doma z toho byl sice velký rozruch, ale byla to jediná možnost jak zabránit tomu, aby Tamara dočista propadla drogám. *„Jsi feťáčka. Obyčejná špinavá feťáčka,“ křičela máma. – „Feťáci nemusej bejt jenom špinaví,“ odsekla Tamara vzpurně a provrtala mě nenávisným pohledem. „Máš slabou vůli, Tamaro,“ vložil se do hovoru táta. „Copak si ty pilulky už nedokážeš odříct?“ – „Nedokážu odříct, jo?“ vyjela Tamara bojovně. „Co se mi to tu*

snažíš namluvit, prosím tě? Sám si neodřekneš ani blbou tabulku čokolády, a mně budeš něco vykládat o pevné vůli?“⁹⁹

Mimo starosti, jež se na Lauru v poslední době nahrnuly, ji však potkalo také jedno štěstí v podobě nového spolužáka Dalibora Rouse. Dalibor byl nejenom velice chytrý, ale také sympatický a hodný chlapec. Nebylo tedy divu, že Laura nebyla jediná, které se tolik zamlouval. I její nejlepší kamarádka Kristýna o něj projevovala zájem. K žádný neshodám však kvůli oblíbenému chlapci nakonec nedošlo. Jelikož Daliborovi učarovala Laura, vyklidila Kristýna pole a do dalšího vývoje jejich vztahu se již více nepletla. „*Dalibor se mi líbí víc. Nejvíc ze všech. A tobě?*“ – „*Taky nejvíc ze všech,*“ vymáčkla jsem ze sebe konečně. – „*Hm, tak jo,*“ pohodila Kristýna hlavou. „*Zlatce nebo Johaně bych ho přebrala, ale tobě, jestli s ním chceš chodit, tobě ho nepřeberu.*“¹⁰⁰ Dalibor se tak stal Lauřiným přítelem a také první velkou láskou.

Příběh je vyprávěn v ich-formě. Jeho vypravěčkou je samotná Laura. Čtenář tedy sleduje průběh děje z pohledu hlavní hrdinky. Nutno říci, že postava Laury se během děje nijak výrazně nevyvíjí, a lze ji tedy označit jako postavu plošnou. Chybí především prostor, ve kterém by se autorka zaměřila na větší prozkoumání dívčiny psychiky. Čtenáři se tak do pocitů hlavní hrdinky mohou vžít jen s velkými obtížemi.

Ocenit však lze zejména zakomponování problematiky drogové závislosti a dopingu do románu o dospívání. Toto zapojení je velmi nenásilné. Téměř až do konce knihy čtenáři vůbec netuší, že by některá z postav mohla mít vážný problém s patologickou závislostí. Příběh nabírá rychlý spád až teprve několik stran před samotným koncem. Je však pravdou, že se v průběhu děje objevuje několik náznaků, podle kterých se dá předpokládat, že problémy obou závislých dívek jsou mnohem vážnější, než se na první pohled zdá. Dalo by se říci, že hlavní hrdinka je tu představována do jisté míry jako velice naivní dívka. Přestože přistihne svoji kamarádku, jak si píchá injekci s látkou neznámého původu, uvěří její báchorce o tom, že trpí cukrovkou, a nikomu nic neřekne. Možnost, že by jí její přítelkyně lhala, si nepřipustí, ani když vidí, jak se v cukrárně přejídá zmrzlinovým pohárem a zákusky. Ačkoliv dívčina naivita pramení především z jejího nízkého věku, je tu podávána ve větší míře, než by se v podobných situacích mohlo

⁹⁹ BŘEZINOVÁ, cit. 98, s. 108 – 109.

¹⁰⁰ BŘEZINOVÁ, cit. 98, s. 65.

skutečně přihodit. Také pravděpodobnost, že by šestnáctiletá dívka zaměnila těhotenství s bulimií je dosti nepravděpodobná.¹⁰¹ Avšak to, že se autorka neomezuje pouze na rozvinutí milostné zápletky či prvního citového vzplanutí hlavní hrdinky, vymaňuje příběh z řady unylých komerčních románek pro dívky a vyzdvihuje jej na úroveň děl hodných pozornosti.

Román je doplněn o krátký epilog, jenž shrnuje události následujících tří let. Zároveň vytváří v příběhu jistý mezník. Až doposud byl totiž příběh spíše negativního rázu bez naděje na lepší zítřek. Jediným pozitivem byl slibně se rozvíjející vztah Laury a Dalibora. Epilog však obrací vývoj děje směrem k lepšímu. Šestnáctiletá Laura je nyní studentkou střední zdravotní školy. Tatínek si uvědomuje, jak nebezpečné je pokoušet zdraví, a zanechává tedy tajného požívání sladkostí. Tamara, jež propadla závislosti na drogách, se pomalu uzdravuje v psychiatrické léčebně a Velerád'a se zhlédla v golfu, sportu, u nějž není dopingu potřeba. A Dalibor? Ten se stal studentem gymnázia.

V knize se nachází řada motivů, které jsou pro díla Ivony Březinové charakteristické. Náleží k nim zejména: *láska* (láska mezi Laurou a Daliborem či láska sesterská); *fotbal* (představuje pro Lauru možnost úniku od denních starostí, současně je to její velký koníček a navíc pojítka mezi ní a otcem, jenž si tolik přál mít syna); *přátelství* (jakožto silné pouto mezi Laurou a její nejlepší kamarádkou Kristýnou) a *závislost* (Tamařina závislost na drogách, Velerádino uchýlení se k dopingu či tátova potřeba neustálého požívání sladkých pochutin).

Také volba jazykových prostředků dokonale reflektuje mluvu mladých lidí, čímž přispívá k lepšímu vhledu do pocitů hlavní hrdinky. V románu najdeme mnoho nespisovných a slangových výrazů: *Vysvědčení dopadlo podle očekávání. Pět dvojek. Z máti, čedi, angliny, dějáku a zemáku.*; přirovnání: *Kluk zajel do lavice jako šnek do ulity*; apoziopezi: *Od rána jsi taková... no, divná.*; pejorativa: *Seš blbá?*; personifikaci: *Závěrečný hvizd odstartoval novou vlnu jásotu.*; a epizeuxis: *Třída znechuceně mlčela: šprt, šprt, šprt!* Oživujícím a poměrně častým prvkem v příběhu jsou rovněž přezdívky (Romeo, Kleopatra, Laurin, Velerád'a, Patuna aj.), jimiž autorka rozhodně nešetřila.

¹⁰¹ DITMAR, René. Těžký život malé vyzvědačky. *Nové knihy*, 2000, roč. 40, č. 7, s. 27.

Příběh dospívající Laury je určitou sondou do života mladých lidí. Děj je velmi jednoduchý a životní situace, které hlavní hrdinka prožívá, jsou naprosto reálné. Zejména tato opravdovost přispívá k velké autentičnosti díla.

11 POMERANČE V PODPRSENCE

Kniha *Pomeranče v podprsence* byla vydána roku 2009 v nakladatelství Fortuna Libri. Dílo je přepracováním autorčiny prvotiny *Zrcátko pro Markétu* (1996), jež se může pyšnit také svým rozhlasovým zpracováním z roku 2001. Kniha je doplněna o kreslené a velmi vtipně zpracované ilustrace Jiřího Fixla. Jak již napovídá autorčino úvodní vymezení „*příběh o holkách pro kluky a o klucích pro holky*“, máme co do činění s románem o dospívání. Tento se však od ostatních autorčiných dívčích románek podstatně liší. Hlavním hrdinou je totiž chlapec s poetickým jménem Medard Koukol.¹⁰²

Medard je čtrnáctiletý mladík žijící v harmonické domácnosti spolu se svými rodiči a téměř o dva roky starší sestrou Andělou. Maminka je cvičitelkou jógy a tatínek pracuje jako chirurg. Po materiální ani citové stránce děti nestrádaly, jediným jejich problémem byl nedostatek soukromí. Medard totiž sdílel pokoj s Andělou, a to bylo jaksi u dvou dospívajících lidí dosti nepraktické. Jelikož však bydleli v malém panelákovém bytě, bylo pro rodiče obtížné situaci vyřešit ke spokojenosti všech. Rodina by finanční prostředky na nový a větší byt sice měla, jenže lokalita, ve které žili, byla k nezaplacení, a to zejména pro otce, který pracoval v nedaleké nemocnici. Otec se nakonec rozhodl pro jiné řešení – spolu se ženou dětem vyklidili ložnici a přestěhovali se do obývacího pokoje. Oba sourozenci tak získali svůj vlastní pokoj.

Medard s Andělou měli mezi sebou perfektní vztah. Dalo by se říci, že až na typické teenagerovské šarvátky byli ve všem zajedno. Radili si ve vztazích, v učení i v dalších problémech, jež se někdy vyskytly. Velmi nespokojeni byli především se svými dosti neobvyklými jmény. Kdykoliv se u nich slavily svátky, narozeniny nebo Vánoce, jediným přáním dětí byla změna jejich jména. Medard se dokonce jednou vydal na radnici a chtěl se nechat sám úředně přejmenovat. „*Jmenuji se Medard Koukol.*“ – „*Hm. A dál?*“ – „*Dál? Dál už se nejmenuju.*“ – „*No to vím, ale co potřebuješ?*“ – „*Já jsem se přišel zeptat, jak to mám udělat, když si chci nechat změnit jméno.*“ – „*Medard, nebo Koukol?*“ – „*No, nejraději bych obě, ale Medard zatím bude stačit. Kdybych nebyl Medard ani Koukol, to by táta asi nepřežil.*“¹⁰³

¹⁰² BŘEZINOVÁ, cit. 67.

¹⁰³ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Pomeranče v podprsence*. 2. vydání. Praha: Fortuna Libri, 2009, 92 s. ISBN 978-80-7321-460-9.

Zejména kolo chlapcova jména se točí podstatná část děje. Medard byl na něj doslova alergický, obzvlášť na různé jeho zdrobněliny a zkomoleniny. „*Jmenuji se Medard Koukol. Ale jestli mě nechcete k smrti naštvat, říkejte mi Mede. Já vím, pořád je to strašný, ale přece jen o trochu lepší než Méd'o, jak mi říká máma, nebo Medíku, jak mi říká Andy.*“¹⁰⁴

Medardovou velkou zálibou bylo zkoumání a praktikování nových chemických pokusů. Tomuto koníčku se chlapec věnoval tak intenzivně, že si na dvoře jejich panelového domu postavil malou chemickou dílnu, ve které trávil většinu volného času. Nutno podotknout, že co se týká vynalézání nových chemických experimentů, byl Medard opravdovým géniem. Jeho nápady oceňovali jak spolužáci, tak i učitelé. Někteří toho dokonce i využívali a uzavírali s ním výměnné dohody. Podobné to bylo i s Medardovým spolužákem Kábrtem, jenž už dvakrát propadl z matematiky. A jelikož se bál, že by mohl být v následující hodině opět vyvolán, dohodl se s Medardem, aby mu vyrobil slzný plyn. Kábrt mu za odměnu slíbil několik posledních čísel „časopisů pro muže“. Takovou lákavou nabídku nemohl Medard v žádném případě odmítnout. Jakožto dospívajícího kluka jej tajemství dívčích těl nesmírně lákalo, zvlášť když nahou dívku doposud nikdy neviděl. S výrobou slzného plynu proto nakonec souhlasil. Celá situace však skončila naprostým fiaskem. Kábrt totiž nevydržel a pro jistotu vypustil plyn ještě o přestávce. Učitelka se však mylně domnívala, že pach, který ze třídy vycházel, byl způsoben zkaženým vejcem a dál se již nastalou situací nezaobírala. Rovněž zkoušení proběhlo nakonec dle plánu a u tabule se kromě Kábrta octl také samotný Medard.

Jako mnoho dalších mladých chlapců prožíval Medard také první pocity zamilovanosti. Jeho vyvolenou se stala spolužačka Markéta, na kterou se snažil všemožně zapůsobit. Pozval ji na svoje narozeniny, trávil s ní volný čas na koupališti a také jí psal psaníčka neviditelným písmem. Zejména kvůli psaní dopisů se dostali oba spolužáci několikrát do potíží. Jednou je dokonce jejich fyzikář odvedl do ředitelny kvůli podezření z braní návykových látek. Zpočátku se však zdálo, že Markéta chlapcovu náklonnost příliš neopětuje. O to horší bylo, že se kolem dívky začali točit také další chlapci. Nakonec si však Medard Markétino srdce přece jen získal, nikoliv však svými chemickými pokusy, ale především svým dobrosrdečným a nebojácným chováním. Markéta měla na Medarda

¹⁰⁴ BŘEZINOVÁ, cit. 103, s. 5.

velice dobrý vliv. Dalo by se říci, že obrátila chlapcovu pozornost od nepodstatných věcí k podstatným. Asi největším převratem bylo to, že Medard přestal uvažovat nad změnou svého jména, na kterou si již nějakou dobu sám šetřil. *„Hm, Medard Koukol. Jo, jmenuju se tak, no a co má být. Jestli se vám něco nezdá, říkejte mi Mede, ale já mám to svoje jméno už docela rád.“*¹⁰⁵

Příběh je vyprávěn v ich-formě a jeho vypravěčem je samotný Medard, který je prezentován jako chytrý, avšak dosti nerozvážený mladík. Jeho chování odpovídá věku čtrnáctiletých chlapců, středobodem jejichž zájmu se stávají dospívající dívky. Právě dospívání je jedním ze základních motivů tohoto příběhu. Medard si začíná uvědomovat nejen proměny vlastního těla, ale zejména pohlavní dozrávání dívek. A právě dívkám věnuje Medard velké množství svých myšlenek. Ačkoliv se u něj dají vyzorovat první projevy sexuálních pudů, zůstávají stále spíše v rovině zvědavosti. Chlapce nesmírně přitahují zejména dívčí ňadra, avšak jejich přímému označení se vyhýbá a metaforicky je označuje jako „pomeranče“.

Nelze však říci, že by se Medard zajímal pouze o dívky a své touhy. Naopak! Koníčků a zájmů má docela dost. Protože ovšem neoplývá žádným výrazným uměním, snaží se děvčata nalákat na to, co mu jde nejlépe – chemické pokusy. Díky svým experimentům se však mnohdy dostává do značně svízelných a humorem oplývajících situací, které představují zábavnou složku děje. O humor tedy není v díle nouze. Hlavní hrdina se rovněž často stává terčem posměchu svých spolužáků kvůli neobvyklému jménu. *„Medíku, Medičku, už ani chvíličku.“*¹⁰⁶ Mnohdy se však do potíží dostává svou přehnanou, často až dětskou naivitou. Jako například v situaci, když se vydal do místní drogerie, aby nakoupil balíček kondomů, který chtěli s ostatními chlapci naplnit vodou a házet na školní dvůr. *„Absolvoval jsem s vozíkem ještě jednu uklidňující okružní jízdu prodejnou a pak odhodlaně přistoupil k pokladně. Pokladní už vztahovala ruku ke třem krabičkám, když jsem spustil připravený komentář: „Víte, já jsem šel vlastně koupit balonky, my je potřebujeme do školy, ale když nebudou, tak můžeme prý vzít klidně i tohle.“ – „Ale my máme balonky. Zelené, modré, žluté, červené...“ – Měl jsem červeno před očima, červeno za ušima, ale moje duchapřítomnost tentokrát bodovala. „Víte já*

¹⁰⁵ BŘEZINOVÁ, cit. 103, s. 92.

¹⁰⁶ BŘEZINOVÁ, cit. 103, s. 6.

vlastně potřebuju ty krabičky. Sestra je sbírá jako obaly na pexesa,“ vyhrkl jsem, položil na pult peníze a se třemi krabičkami v ruce uháněl ven...“¹⁰⁷

Také jazyková stránka díla je zvolena tak, aby odpovídala nejen věku hlavních postav, ale také recipientů, kteří se tak do pocitů hlavního hrdiny mohou lépe vžít. O množství osobitých jazykových prostředků tedy není nouze. V příběhu se objevují např. nespisovné a hovorové výrazy: *„Potřeboval bych zejtra při matice vypustit nákej slznej plyn.“*; anglicismy: *„I like czech cake.“*; pejorativa: *„Debile!“* – *„Drž hubu.“*; eufemismy: *„Vstávej Mede. No tak, Medíku, je skoro sedm.“*; apoziopeze: *„Med... totiž... no to je právě to, proč jsem tady.“*; epizeuxis: *„Dveře, dveře, dveře.“*; přirovnání: *„Natřásá se jako krocanice...“* a personifikace: *„Radiátor melodicky zadrnčel a urazil vařečce hlavu. Uraženě se válela u zdi, ale mě to docela potěšilo.“* Nouze není ani o přezdívky (*Jeřabina, Slonimrška, Rybička, Velbloud aj.*), jejichž užívání je pro autorku typické. Březinová rovněž prokázala, že práci s jazykem dokonale ovládá. Důkazem jsou zejména humorem oplývající slovní spojení: *„Medvídek Vítek brumlá hlady, bříško si hladí.“* – *„Méd'a chce med. Hned.“*

Příběh zaujme zejména svojí jednoduchostí a vtipem, vyzařujícím téměř z každé stránky. Zvolená chronologická kompozice umožňuje pohled na události tak, jak se opravdu odehrály. Tato chronologie je však v některých pasážích, zejména vzpomínkových, doplněna o retrospektivu. Vzhledem k tomu, že kniha nezpracovává nijak závažné téma, stává se prostředkem k oddechu a uvolnění, což mladí lidé v dnešní době nepochybně ocení.

¹⁰⁷ BŘEZINOVÁ, cit. 103, s. 44.

12 KDE JSI PIEROTE?

Kniha *Kde jsi, Pierote* byla vydána v nakladatelství Petra roku 2000. Dílo je doplněno drobnými ilustracemi, které vytvořila sama Ivona Březinová. V roce 2000 byla knížka převedena také do rozhlasové podoby.¹⁰⁸

Hlavní postavou je šestnáctiletá učnice Jiřina Vernerová, žijící ve společné domácnosti s rodiči a o rok starším bratrem Vráťou. Otec se živil jako řidič tramvaje a matka jako švadlena. Z počátku se zdálo, že by mohla Jiřina v matčiných šlépějích pokračovat. Šití ji však příliš nebavilo. Mnohem více lákalo Jiřinu herectví. Z volby jejího budoucího povolání ale nebyli rodiče příliš nadšení. „*Prosím tě, ty ses snad úplně zbláznila,*“ vyjel na ni táta. „*Ty a herečka? Vždyť se neumíš pořádně naučit ani básničku.*“ – „*Holka, herečka musí mít talent,*“ domlouvala jí máma.¹⁰⁹ Jiřina si však myslela, že k tomu, aby se stala herečkou, stačí pouze dostatečná krása, kterou ona nepochybně měla. Když se tedy v deváté třídě podávaly přihlášky na střední školu, prosadila si dívka hereckou konzervatoř. Její schopnosti však nebyly dostačující, a tak se na vysněnou školu nakonec nedostala. Namísto toho od září nastoupila do učňovského střediska, kde se učila na kadeřnici.

Svého snu stát se herečkou se však Jiřina nemínila za žádnou cenu vzdát. Hned po nástupu do školy se nechala zaregistrovat v agentuře Oskar, jež zajišťovala kompars televizním a filmovým společnostem. Doufala, že se jí tak nabídky jenom pohnou. Aby zvýšila možnost svého úspěchu, zatajila při registraci svoje pravé jméno a místo něj si nechala říkat Žorža. „*Ani trochu se jí nechtělo přiznat, že se jmenuje Jiřina. Jiřina Vernerová. Už dávno měla vymyšlené, že si bude říkat Žorža. Žorža se totiž na plakátech bude vyjímat daleko líp než nějaká obyčejná Jiřina.*“¹¹⁰ Ani přes dívčinu intenzivní snahu však žádné lukrativní nabídky nepřicházely. Ačkoliv do agentury volala téměř denně, žádné volné místo pro ni neměli. Nakonec se na ni ale usmálo štěstí a vystoupila jako komparsistka v několika televizních pořadech. Ani zdaleka to ovšem nenaplnilo dívčiny představy o tom, jak se stane slavnou filmovou hvězdou. Žorža chtěla být středem pozornosti, sehrát hlavní roli, místo toho však byla pouze součástí publika a na televizních záběrech se téměř neobjevovala.

¹⁰⁸ BŘEZINOVÁ, cit. 67.

¹⁰⁹ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Kde jsi, pierote?* 1. vydání. Praha: Petra, 2000, s. 9. ISBN 80-859-8495-4.

¹¹⁰ BŘEZINOVÁ, cit. 109, s. 13.

Shánění této práce podřizovala dívka téměř všechn svůj volný čas. Dokonce se zaregistrovala do dalších pěti agentur, aby zvýšila pravděpodobnost zisku nových rolí. Nebylo jí líto ani půlročního kapesného, které za registraci obětovala. Brala to jako nutnou vstupní investici, která se jí postupem času vrátí. Čím více castingů však obcházela, tím více bylo zřejmé, že práce herečky pro ni nejspíš nebude tou pravou. Kvůli herectví navíc zanedbávala školní docházku, a její výsledky se rapidně zhoršovaly. To nenechalo chladnými Žoržiny rodiče, kteří proto dceři veškeré aktivity spojené s herectvím zakázaly. Dívka však na zákazy rodičů nedbala a dále obcházela různé castingy či působila jako komparsistka v televizních pořadech. Na komparech poznala řadu nejrozumnějších lidí, především Líbu a Jirku, kterého nazývala „brejlounem“.

Alibi před rodiči jí dělala nejlepší kamarádka a zároveň spolužačka Renda. Nečinila to však pouze z dobré vůle. Již nějakou dobu totiž tajně milovala Žoržina bratra a dívka jí slíbila, že ji s ním seznámí. Nepřikládala tomu však příliš velký význam. Vráťa byl totiž spíše samotář se zájmem o počítače a chemii. Nepředpokládala tedy, že by na něj mohla Renda udělat dojem. O to větším překvapením bylo, když spolu začali Vráťa s Rendou nakonec chodit. Dalo by se říci, že jim Žorža jejich lásku velice záviděla. Sama měla totiž pouze jedinou známost, jež skončila díky její naprosté posedlosti herectvím.

K blížícím se Vánocům dostala Žorža Kožíkův román Největší z Pierotů. Problém byl však v tom, že nevěděla od koho, věnování totiž chybělo. Zpočátku tomu nepřikládala nijak zvláštní význam, podezřívala dokonce bratra Vráťu, že si z ní udělal legraci. Když se však objevily další dopisy, obsahující milostné básně, jejichž autorem byl jakýsi Pierot, začala po neznámém ctiteli intenzivně pátrat. Nebylo to však nic jednoduchého. Neměla žádnou stopu, podle které by mohla tajemného „Pierota“ najít. Napadlo ji tedy podat si alespoň inzerát, kterým by dala Pierotovi najevo, že by jej ráda poznala. „*Roztoužená Kolombína čeká na svého Pierota. Značka Přijď co nejdřív.*“¹¹¹ Místo odpovědi od pravého ctitele však byla její emailová schránka přeplněna desítkami vzkazů s nejrůznějšími návrhy. Ani v pracovní sféře se Žorže příliš nedařilo. Nabídky se téměř neobjevovaly, a když už, tak pouze ty, které pro ni nebyly příliš výhodné. Nakonec se však dívka během televizního natáčení osvědčila nikoliv jako herečka, ale jako kadeřnice, a to když zaskočila za nemocnou kolegyni. Její kadeřnické schopnosti nezůstaly bez povšimnutí, a tak dostala Žorža na prázdniny nabídku, která se neodmítá. „*Počkej, ještě*

¹¹¹ BŘEZINOVÁ, cit. 109, s. 110.

nejásej,“ zarazila ji maminka. „Je to sice seriál, jenže ti v něm nenabízejí žádnou roli, ale práci pomocné vizážistky. Prý jsi se už dvakrát někde osvědčila, tak ti chtějí dát příležitost.“¹¹² Žoržu tedy napadlo, že když se nemůže stát slavnou filmovou herečkou, může být alespoň slavnou filmovou vizážistkou. Jejího značného talentu si totiž všimli nejen ve filmu, ale také ve škole, kde ji chtěli přihlásit do soutěže mladých talentů. Žorža tedy neváhala a na nabídku kývla. Na natáčení se setkala s brýlatým chlapcem Jirkou, který ve filmu působil jako horolezec. Žorže, která nemohla mladíka zprvu ani vystát, se docela zalíbil. Navíc zjistila, že tajemným Pierotem, jenž jí poslal několik psaníček, nebyl nikdo jiný než samotný Jirka.

Některé dívky se chtějí stát princeznou, jiné doktorkou či paní učitelkou. Hlavní hrdinka tohoto příběhu má však cíl zcela jiný – jejím snem bylo již od mládí vystoupat na prkna, jež znamenají svět, tedy stát se slavnou herečkou. Kniha *Kde jsi, Pierote* je jedním z typických dívčích románeků, jakých je v české literatuře spousta. Náznakem, že se jedná o další z mnoha komerčních děl, je již obal knihy, jenž je opatřen fotografiemi, které jsou typické zejména pro díla nižší kvality. Rovněž povaha hlavní hrdinky, jež si naivně myslí, že právě ona je tou vyvolenou, která prorazí ve světě „show businessu“, je do jisté míry zarážející. Faktorů, které knihu přesouvají k průměrným románekům, je celá řada. Přispívá k nim zejména nereálnost a až přehnaná jednoduchost vyličených událostí. Na druhé straně však nelze autorce upřít snahu o určitou originalnost námětu, jenž není pro knihy podobné kvality příliš běžný. Vzhledem k tomu, že je příběh prezentován řečí vypravěče, tedy erformou, mohou recipienti pozorovat děj s dostatečným nadhledem a lépe si tak utvořit na hlavní hrdinku vlastní názor. K vyličení příběhu zvolila autorka tentokrát retrospektivu, jež je v samotovém závěru nahrazena kompozicí chronologickou.

Rovněž jazyková stránka díla je velmi atraktivní. Autorka dokonale využila svých zkušeností z předchozích knih pro dospívající čtenáře a jazyk díla jim přizpůsobila. V příběhu se objevují hovorové a nespisovné výrazy: „*Prej dar od sponzora. A ta holka prej dostane pět set papírovejch kojeneckejch kalhotek, dobrý co?*“; apoziopse: „*No třeba že Sparta vyhrála nad Slávií nebo že na Kolohnátě maj dobrý pivo a...*“; pejorativa: „*Vypadám jako děvka,*“ řekne nakonec s povzdechem *té masce zírající na ni ze zrcadla.*“; personifikace: „*Vítr na strom píská.*“; a přirovnání: „*Na okraji vesničky, která vypadala jako starobylý skanzen, vyrostla ještě jedna filmová...*“. Kniha je doplněna také známými

¹¹² BŘEZINOVÁ, cit. 109, s. 112.

lidovými písničkami, jako jsou například „*Marjáňko, Marjáňko*“ či „*Okolo Frýdku cestička*“ a několika básnickými verši:

„*Stýská se mi, stýská
budík marně tiká
do nočního ticha.
Malá klidná víska
břehy u rybníka
to všechno se mnou volá
nezlob se má milá
nezlob na hříšníka.*“

Kniha obsahuje několik různých motivů. K těm nejvýraznějším se řadí: *herectví* (představující dívčin sen stát se slavnou herečkou); *touha* (Žoržina touha proniknout do světa show businessu, které je ochotna podřídit celý svůj život); *tajemství* (reprezentované dopisy od tajného ctitele, které v Žorže vzbuzovaly nemalé napětí); *přátelství* (jež vzniklo mezi Žoržou a novou spolužačkou Rendou); *nerozvážnost* (představovaná zejména Žoržiným unáhleným krokem, kdy se vyspala s docela neznámým mladíkem Alanem); a *láska* (k neznámému ctiteli a později kamarádovi Jirkovi).

Ačkoliv se kniha neřadí k tomu nejlepšímu, co Březinová napsala, lze na ní objevit také určitá pozitiva. René Ditmar si cení zejména toho, že: „*Po zástupech středoškolských studentek, kterými se to v dívčích románech jen hemží, se tu zase jednou setkáváme se sice často naivní, ale poučitelnou a cílevědomou učnicí, která si se svou původně polodětskou touhou dokáže poradit.*“¹¹³ Cílevědomost a v konečném důsledku ani poučitelnost Žorže rozhodně nechybí, a tak když se ukáže, že herectví pro ni asi nebude tím pravým, vezme za vděk i práci vizážistky, která jí jde od ruky. Rovněž zakomponování prvků tajemna bylo autorčinou dobrou volbou, kterou oživila děj a zároveň udržovala recipienty v napětí až do samotného závěru. Lze však předpokládat, že pozorní čtenáři si svůj úsudek o tom, kdo se skrývá pod pseudonymem Pierot, udělali již mnohem dříve, než byl v knize skutečně odhalen.

¹¹³ DITMAR, René. Citové ztráty a nálezy. *Nové knihy*, 2001, roč. 41, č. 4, s. 27.

13 DRŽKOU NA ROHOŽCE

Román o dospívání s názvem *Držkou na rohožce* byl vydán roku 2010 nakladatelstvím Daranus. Ilustroval jej Martin Šusta. Kniha byla nominovaná na Zlatou stuhu (2010).¹¹⁴ Autorka nás v jedné ze svých posledních knih zavádí do prostředí dětského domova. Častým přáním dětí žijících v dětských domovech je co nejdříve se odtamtud dostat. Mnozí čekají pouze na to, až dosáhnou plnoletosti, aby mohli domov opustit a začít nový, lepší život. Neuvědomují si však, co vše je může venku potkat, pokud nemají práci ani známé, na které by se mohli v případě nouze obrátit. Podobné je to také s hlavním protagonistou této knihy, Tonym Farkašem.

Tony je obyčejný osmnáctiletý kluk. Na rozdíl od mnohých svých vrstevníků však neměl rozhodně ve svém životě na různých ustláno. Matka byla alkoholička a otec násilník. Rodiče skončili kvůli svým nelegálním činnostem brzy ve vězení. Tonyho soud svěřil do péče babičce, která se o chlapce velice dobře starala. Byla si vědoma toho, co všechno si vnuk musel v raném dětství vytrpět, a tak se mu to snažila alespoň nějakým způsobem vynahradit. Babička však zanedlouho zemřela, a jelikož neměl Tony žádné jiné příbuzné, u kterých by mohl zůstat, poslal jej soud do dětského domova. Domov a lidé žijící v něm se tedy stali pro Tonyho na dlouhou dobu jeho novou rodinou. V domově se Tony neměl špatně, našel si tam nové přátele, a to především Gábina, o rok mladšího chlapce, se kterým si velice dobře rozuměl a zažíval s ním plno veselých chvil. V domově poznal také svoji první velkou lásku Idu, romskou dívku s překrásnýma očima. Jejich vztah však neměl dlouhého trvání. Ida otěhotněla a byla přeložena do domova pro matky s dětmi. Navíc se také později ukázalo, že trpí nevyléčitelnou chorobou. Ida byla totiž HIV pozitivní. Z počátku se vedení domova dokonce obávalo, jestli nebyl nakažen také Tony, testy však prokázaly, že je naprosto zdravý.

Na život v domově si Tony nemohl příliš stěžovat, díky darům od sponzorů se dětem dostalo všeho, co si jen přály, nevyjímaje značkové oblečení či drahé elektroniky. Ačkoliv by se tedy mohlo zdát, že chlapcovi nic nechybělo, opak byl pravdou. Tony byl neustále s něčím nespokojený – bylo mu zatěžko vynést jednou za čas odpadkový koš či umýt nádobí. Proto se také rozhodl, že jakmile dosáhne plnoletosti, domov opustí. Nedbal přitom ani na varování tety Radmily, ani na prosby kamaráda Gábina a v den svých

¹¹⁴ BŘEZINOVÁ, cit. 67.

osmnáctých narozenin sedl do prvního vlaku a odjel do Prahy. Bylo mu jedno, že tam nikoho nezná a nemá kam jít, nejdůležitější pro něj bylo, že se stal konečně svobodným. „*Ty vole, tak jsem venku! Fakt volnej, ty brd'o, ani tomu nemůžu uvěřit. Poprvý ve svém životě konečně svoboda, já se z toho snad poseru nebo co.*“¹¹⁵

Tony se vůbec nerozmýšlel nad tím, kde bude bydlet nebo čím se bude živit. Z dětského domova byl totiž zvyklý na perfektní péči. Avšak když se měl teď o sebe postarat sám, tak to zkrátka nedokázal. Situaci s bydlením vyřešil tak, že hned první večer utratil veškeré své peníze za drahý hotel a přepychovou večeři. Když jej ale na druhý den z hotelu vyhodili, došlo mu, že tentokrát nemá opravdu kam jít. Na ulici se seznámil s Filipem, který mu nabídl pomoc – vzal jej na večeři a nechal ho u sebe přespát. Z Filipa se však nakonec vyklubal podvodník a zloděj, který spolu s dalším komplicem Tonyho okradl i o to poslední, co mu ještě zbylo. Jedinou chlapcovou nadějí bylo dostat se zpátky domů. Jelikož ale neměl peníze ani na jízdenku, jel na černo. Byl však chycen průvodčím a z vlaku vykázán. Nezbyvalo mu tedy nic jiného než získat peníze, za které by si jízdenku mohl koupit. Paradoxem je, že Tonyho vůbec nenapadlo, aby si zkusil sehnat nějakou práci. Chvilkami se až mohlo zdát, že chlapec snad věřil tomu, že mu peníze někdo jen tak dá, nebo je prostě najde ležet na zemi. Tony se postupně propadal až na samé dno – přátelil se s bezdomovci, squatery, přespával na dně kontejneru. „*V kontejneru, který tak bleskově osídlil, byl puch, ale taky teplo a celkem sucho. Do zad ho sice tlačila ostrá hrana čehosi tvrdého, ale když sebou trochu zamlel, bylo to hned lepší. Nohama navíc nahmatal něco měkkého, asi nějaké hadry. Podle struktury hádal na kus záclony. Podařilo se mu ji vytáhnout a zabalit se, jak jen to podmínky dovozovaly.*“¹¹⁶

Také jeho psychika byla značně poznamenána. Zatímco z domova byl zvyklý na to, že je o něj dobře postaráno, venku se neustále setkával s lidmi, kteří jej místo pomoci srazili ještě více na kolena. Tony si tak začal uvědomovat, že nesvoboda, kterou v domově měl, byla mnohem větší svobodou než ta, kterou prožíval nyní. Nebylo nic, co by si přál více než se vrátit zpátky domů. Cestou na nádraží se setkal s pasákem a jeho kumpány, kteří jej pod různými výhrůzkami donutili, aby jim pomohl vykrást zlatnictví. Loupež však skončila naprostým fiaskem. Nejenom že se krádež nezdařila, ale ještě mnohem horší bylo

¹¹⁵ BŘEZINOVÁ, Ivona. *Držkou na rohožce*. 1. vydání. Řitka: Daranus, 2010, s. 5. ISBN 978-80-86983-91-

2.

¹¹⁶ BŘEZINOVÁ, cit. 115, s. 81.

to, že Tonyho zachytila venkovní kamera. Jelikož se zloději báli, že by chlapec mohl přilákat pozornost a policie by se tak mohla dostat přes něj k nim, rozhodli se, že se ho zbaví. Jedinou možností bylo, aby Tony utekl do Německa. To se mu však příliš nezamlouvalo – neměl tam práci, peníze, a hlavně neuměl německy. Věděl však, že nemá příliš na výběr. Buď by odjel dobrovolně, nebo mohl také skončit s kulkou v hlavě zahrabaný někde v lese. „*Jo, bude to fajn. Nabeton. Cestuje si tu jako mimino. A až tento autobus zastaví, Tony se znovu narodí. Naučí se nový jazyk. Najde si práci. Pronajme si byt. S velkou rohožkou před dveřma. A nakoupí si spousty conversek. Vystaví je na tu rohožku a bude čekat, který z nich mu někdo šlohe jako první. A bude je tomu parchantíčkovi přát. Jo, přesně tak to udělá.*“¹¹⁷

Kniha, jež se snaží mladistvým i dospělým čtenářům přiblížit prostředí dětského domova a jeho svěřenců, je rozdělena do dvou časových rovin, které se od sebe odlišují nejen časem, ve kterém se odehrávají, ale také stylem písma. První rovina se zaměřuje na období, které předcházelo Tonyho opuštění dětského domova. Zaměřuje se nejen na chlapcovi dětství, ale také na události, které se přihodily jeho přátelům z domova. Nutno podotknout, že všechny tyto děti si prošly doslova očištěm. Velmi emotivní je příběh malé Bohunky a její sestry Milky, které otec již od dětství sexuálně zneužíval. Jejich matka však neměla ani nejmenší tušení, jakou hrůzu její děti zažívají. Když se však jednou vrátila nečekaně domů a zjistila, co je její muž vlastně zač, zabila ho. Sama pak skončila v psychiatrické léčebně a děti putovaly do ústavu. O moc lépe na tom nebyl ani Gábin, který viděl na vlastní oči, jak jeho otec ubodal matku. A podobné osudy tam prožilo více dětí. Druhá časová rovina zaznamenává přítomnost, tedy okamžiky, které Tony prožívá po odchodu z domova. V rámci této roviny mohou čtenáři pozorovat dvě linie příběhu. První linie je tvořena příběhem Tonyho hledajícího svobodu, po které tolik toužil. Druhá linie je představována událostmi odehrávajícími se v domově po chlapcově odchodu.

Příběh je vyprávěn řečí vypravěče, tedy er-formou. Kompozice románu je tvořena retrospektivou (zahrnující zejména vzpomínky na dětství či okamžiky prožité v dětském domově) a chronologií (události, jež se odehrávají po chlapcově opuštění domova). V knize vystupuje velké množství postav. K těm hlavním patří Tony, teta Radmila, Gábin, Bohunka a Milka. Mnoho postav je však pouze epizodických, jako například Filip, strýc

¹¹⁷ BŘEZINOVÁ, cit. 115, s. 156.

Karel, Ida, průvodčí, paní Slavěna či pasák. Filipa a pasáka lze rovněž označit jako postavy záporné. Všechny postavy jsou plošné, v průběhu děje se nevyvíjejí.

V příběhu najdeme několik charakteristických motivů. Mezi ty hlavní patří *svoboda* (ve smyslu touhy po svobodě, která dostala chlapce do nelehké situace); *těžký životní osud* (byl pojítkem mezi všemi obyvateli dětského domova); *naivita* (Tonyho bezmezná důvěra v nezištnou pomoc od cizích lidí); *zklamání* (z povahy druhých lidí, kterým Tony bezmezně uvěřil); *přátelství* (velké přátelské pouto mezi Tonym a Gábinem či mezi všemi dětmi navzájem) a *láska* (ke krásné romské dívce Idě).

Charakteristice prostředí, v němž se děj odehrával, i věku a sociálnímu zařazení jednotlivých postav přizpůsobila autorka také výběr jazykových prostředků. Prokázala tím nejen dokonalou znalost mluvy lidí žijících v nejrůznějších sociálních třídách, ale také tím přispěla k větší věrohodnosti příběhu. V knize tak není nouze o hovorové a nespisovné tvary slov: „*Ty krávo, voni maj jeho ksicht!*“; anglicismy: „*Can I help you?*“; pejorativa: „*Co za náma lezeš, ty kreténe?*“; apoziopcezi: „*A... nemoh... nemoh bych si to odpracovat třeba nějak jinak?*“ a slangové výrazy: „*Máš páva?*“ – „*Jedna malá goška kdyby byla.*“.

Knihu s příznačným názvem *Držkou na rohožce* poukazuje na problém, se kterým se děti v dětských domovech často setkávají. O tyto děti je v domovech postaráno s nejlepší péčí, ukazuje se však, že na skutečný život „venku“ nejsou dostatečně připraveny. Řada z těch, kteří domov hned ve svých osmnácti letech opustí, velmi často narazí.¹¹⁸ Realita je totiž naprosto odlišná od představ, které si chovanci ústavů často vysnívají. Dalo by se říci, že si tyto děti mnohdy ani dostatečně neuvědomují, jaký servis je jim v domově vlastně dopřán. V příběhu, který nám autorka poskytla, je demonstrováno také to, kam až může taková nerozvážnost vést. Rovněž absence happy endu dodává příběhu na závažnosti.

Knihu lze chápat jako apel na všechny mladistvé, kteří se chtějí příliš brzy osamostatnit, aniž by byli na reálný život skutečně připraveni. Dílo je však rovněž určeno dospělým recipientům, kteří z něj mohou čerpat cenné rady při výchově svých, mnohdy až příliš tvrdohlavých, ratolestí.

¹¹⁸ 3 minuty s... Ivona Březinová – Držkou na rohožce. In: Youtube [online]. 04.04.2011 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: http://www.youtube.com/watch?v=3tJl_8gjTEw.

14 SROVNÁNÍ TVORBY IVY PROCHÁZKOVÉ A IVONY BŘEZINOVÉ

Iva Procházková a Ivona Březinová patří k předním současným českým autorkám knih pro děti a mládež. Jejich tvorba se však neomezuje pouze na dospívající recipienty. Věnují se také psaní knih pro začínající čtenáře a děti mladšího školního věku. Opomenuta však nezůstává ani početná skupina dospělých čtenářů, jimž je určena značná část tvorby obou spisovatelek. Za svoje díla získaly Procházková s Březinovou nejen řadu významných literárních cen, ale také oblibu u mnohých čtenářů.

Tematickým zaměřením svých knih jsou si obě autorky velice blízké. Jejich díla zpracovávají aktuální problémy společnosti, zejména otázky patologické závislosti, deurbanizace, dospívání, přátelství, prvních lásek či hledání svobody a správné životní cesty. Rovněž volba hlavních protagonistů příběhů, jejich charakterů, životních osudů a cílů je do jisté míry shodná. Postavy se potýkají s nejrůznějšími problémy, prochází obdobím puberty, potýkají se s citovou či finanční krizí, dospívají a začínají si uvědomovat svoji důležitost a význam na tomto světě.

Také v jazykové stránce jejich děl lze najít určitou analogii. Jazyk je volen vždy s ohledem na sociální zařazení jednotlivých postav, což přispívá k větší hodnověrnosti a schopnosti recipientů ztotožnit se s postavami. Příběhy jsou bohaté na motivy, jazykové a stylistické prostředky, jimž dominují metafory, personifikace, neobvyklá přirovnání a osobitý humor. Autorky se nevyhýbají ani použití anglicismů, germanismů a jiných cizojazyčných výrazů. V jejich dílech se rovněž odráží soudobý ráz společnosti, charakterizovaný přehnaným, mnohdy až absurdním kladením důrazu na využívání nejrůznějších výtvarných moderních technologií, jakými jsou například sociální sítě (Facebook, Twitter) či komunikační programy (ICQ, QIP). Snaží se tím tak svým čtenářům ukázat, kolik času promarní těmito banálními aktivitami, přičemž reálný život jim uniká mezi prsty.

Do protikladu k virtuálnímu světu internetu staví Iva Procházková zejména prostředí volné přírody. Ve velké části jejich děl je na roli přírody kladen značný důraz. Představuje místo úniku, kde hlavní postavy nacházejí útočiště před svými problémy. V románu *Uzly a pomeranče* hrálo prostředí klíčovou úlohu. Oblast Nízkého Jeseníku zde byla domovem nejen čtrnáctiletého Darka a jeho mladší sestry Emy, ale hlavně koní, jež

v díle se hráli nezastupitelnou roli. Stali se symbolem lásky, nespoutanosti a svobody. Motiv nezávislosti byl rovněž ve velké míře zastoupen v knize *Nazí*. Hlavní hrdinka Sylva utíkala do prostředí lesů, řek či jezer Severních Čech před povinnostmi a společností nastavenými pravidly. Příroda bylo jediné místo, kde se dívka cítila svobodná.

Také Ivona Březinová zakomponovala do svých děl přírodní motivy. Jako příklad lze uvést román *Lufťáčky*, jehož hlavními hrdinkami jsou sestry Matylda a Apolena, jež jsou nuceny opustit svůj dosavadní život ve velkoměstě a přestěhovat se do malé vesnice. Prostředí venkova, jemuž dominuje místní hřebčín, se pro dívky stává plnohodnotnou náhradou za přeplněné velkoměsto. Motivy přírody najdeme také v sérii knih, jež Březinová určila především začínajícím čtenářům – *Slůně*, *Malý šimpanz*, *Lviče* a *Lední medvídek*, jejichž součástí je rovněž DVD s otextovaným filmem.

Ačkoliv jsou si obě autorky nepochybně velmi blízké, a to nejen volbou témat, ale také pohledem na aktuální problémy dnešní mládeže, najdeme v jejich tvorbě četné odlišnosti, a to zejména v kvalitě jednotlivých publikací. Zatímco díla Ivy Procházkové si udržují stále stejnou linii úspěšnosti, kterou autorka nastolila již ve svých prvních prózách 80. let minulého století, tvorba Ivony Březinové je dosti nevyrovnaná. Některá její díla jsou vysoce ceněna – *Holky na vodítku*, *O kočce Kačce*, *Lentilka pro dědu Edu*, jiným se přílišného uznání nedostalo – *Teta to plete*, *Kde jsi*, *Pierote?* I přes tuto ne příliš dobrou bilanci jí však nelze upřít snahu zaujmout, a to především svým svébytným humorem a jazykovými dovednostmi, jež jsou nepochybně pozůstatkem jejího úspěšného studia českého jazyka a také autorčina lektorství Tvůrčího psaní na Soukromém gymnáziu Josefa Škvoreckého. Výkyvy v tvorbě Ivony Březinové je také možno přisoudit prudkému nárůstu jejich děl. Od roku 2000 až do současnosti jich totiž vydala okolo sedmdesáti. Ačkoliv je umělecká hodnota jejich knih značně rozpolcená, řadí se Březinová k nejlepším současným českým spisovatelkám pro děti a mládež, což dokazují nejen mnohá ocenění, jež za svoje knihy získala, ale také velký počet překladů do cizích jazyků.¹¹⁹

¹¹⁹ BŘEZINOVÁ, cit. 67.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na problematiku dospívání v současné české literatuře pro děti a mládež. Tematika dospívání je velmi přitažlivá nejen pro čtenáře z řad dospívající mládeže, ale také pro dospělé recipienty. Zaujme zejména svou bezprostředností a také výběrem témat blízkých věku čtenářů. Velice oblíbená jsou díla, jež zpracovávají aktuální problémy společnosti, jako je například fenomén deurbanizace nebo různé druhy závislostí – na drogách, hazardních hrách, jídle. Autorů, kteří se ve své tvorbě věnují podobným tématům, je mnoho. Odlišují se však kvalitou a způsobem zpracování. Pro svoji diplomovou práci jsem si proto vybrala díla dvou současných českých autorek, které se řadí k našim nejlepším spisovatelkám knížek pro děti a mládež.

První autorkou byla Iva Procházková, která svůj literární talent zdělila pravděpodobně po otci, rovněž výborném českém spisovateli, Janu Procházkovi. Zprvu se však zdálo, že jí z politických důvodů nebude umožněno stát se spisovatelkou. Její otec, který byl zpočátku kandidátem Ústředního výboru KSČ, se totiž po roce 1968 stal čelním představitelem Pražského jara.¹²⁰ Procházková se tak musela v období normalizace živit nejrůznějšími pracemi. Pracovala jako uklízečka či pomocná síla na letišti. Když však poznala svého manžela, režiséra Ivana Pokorného, a odstěhovala se s ním za hranice, situace se obrátila k lepšímu. V Rakousku a později také v Německu se Procházková věnovala divadlu a psaní knih pro děti i dospělé. Mnohá z těchto děl byla oceněna prestižními literárními cenami. Po roce 1989 se Procházková vrátila zpět do České republiky a spolupracovala s vybranými českými nakladatelstvími či televizními a rozhlasovými stanicemi.¹²¹

Druhou autorkou, na kterou jsem se ve své diplomové práci zaměřila, byla Ivona Březinová, která je autorkou knih určených všem věkovým kategoriím. Rovněž Březinová měla předpoklady k tomu, stát se úspěšnou spisovatelkou. Jako svůj studijní obor na vysoké škole si totiž vybrala právě český jazyk v kombinaci s dějepisem a po úspěšném vykonání státnicových zkoušek se pak věnovala výuce Tvůrčího psaní na Literární akademii. Mnozí z jejích žáků se v současnosti živí jako spisovatelé. Ivona Březinová je také držitelkou mnoha významných ocenění – Zlatá stuha (1999, 2002, 2010), Suk – Cena

¹²⁰ DOKOUPIL, Blahoslav. Jan Procházka. *Slovník české literatury: po roce 1945* [online]. 2006 [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=846&hl=prochazka+>.

¹²¹ PROCHÁZKOVÁ, cit. 39.

knihovníků (2000, 2002, 2006, 2007), Suk – Cena učitelů (2002, 2003, 2004, 2005), Suk – Cena dětí (2008), Cena nakladatelství Albatros (2004, 2006, 2008) aj.¹²² Nejvýznamnější literární ceny, Magnesie Litery, se jí však nedostalo. Kvalita jejích knih je totiž značně nevyrovnaná. Lze říci, že s rychle narůstajícím počtem nových knih klesá jejich literární hodnota. Kvantita tedy vítězí nad kvalitou. Na druhou stranu lze jednoznačně vyzdvihnout jazykové hledisko díla, v němž není nouze o slangové výrazy, metafory, přirovnání či autorčin osobitý humor. Kladně také působí snaha Březinové zaujmout všechny věkové kategorie čtenářů, jimž svá díla určuje.

¹²² BŘEZINOVÁ, cit. 67.

SEZNAM PRAMENŮ, LITERÁRNÍCH A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Primární literatura:

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Držkou na rohožce*. 1. vydání. Řitka: Daranus, 2010. 156 s. ISBN 978-80-86983-91-2.

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Holky na vodítku: Jmenuji se Alice*. 2. vydání. Praha: Albatros, 2007. 125 s. ISBN 978-80-00-01950-5.

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Holky na vodítku: Jmenuji se Ester*. 2. vydání. Praha: Albatros, 2007. 147 s. ISBN 978-80-00-01949-9.

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Holky na vodítku: Jmenuji se Martina*. 2. vydání. Praha: Albatros, 2007. 127 s. ISBN 978-80-00-01951-2.

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Kde jsi, pierote?* 1. vydání. Praha: Petra, 2000. 121 s. ISBN 80-859-8495-4.

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Lauro, ty jsi ale číslo*. 1. vydání. Praha: Petra, 1999. 111 s. ISBN 80-859-8471-7.

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Lufťačky*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2000. 142 s. ISBN 80-000-0804-1.

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Pomeranče v podprsence*. 2. vydání. Praha: Fortuna Libri, 2009. 92 s. ISBN 978-80-7321-460-9.

PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Karolína: stručný životopis šestnáctileté*. 1. vydání. Praha: Albatros, 1999. 140 s. ISBN 80-000-0697-9.

PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Nazí*. 2. vydání. Praha; Litomyšl: Paseka, 2013. 220 s. ISBN 978-80-7432-275-4.

PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Uzly a pomeranče*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2011. 229 s. ISBN 978-800-0028-200.

Sekundární literatura:

GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež: ve srovnávacím žánrovém pohledu*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 245 s.

HUTAŘOVÁ, Ivana. *Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež*. 1. vydání. Praha: Tauris, 2003. 155 s. ISBN 80-211-0461-9.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vydání. Praha; Litomyšl: Paseka, 2004. 699 s. ISBN 80-7185-669-X.

PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vydání. Jíloviště: Mercury Music, 2007. 346 s. ISBN 978-80-239-9284-7.

SIROVÁTKA, Oldřich. *Literatura na okraji*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1990. 59 s.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 3. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 189 s. ISBN 978-80-244-2433-0.

TOMAN, Jaroslav. *Současná česká literatura pro děti a mládež*. Brno: Cerm, 2000. 31 s. ISBN 80-720-4170-3.

VAŘEJKOVÁ, Věra. *Česká próza s dívčí hrdinkou*. 1. vydání. Ostrava: Scholaforum, 1994. 23 s.

Články v časopisech:

DITMAR, René. Těžký život malé vyzvědačky. *Nové knihy*, 2000, roč. 40, č. 7. s. 27.

DITMAR, René. Citové ztráty a nálezy. *Nové knihy*, 2001, roč. 41, č. 4, s. 27.

DITMAR, René. V titulní roli gamblerka. *Literární noviny*, 2002, roč. 13, č. 30, s. 30.

MATOUŠEK, Petr. Spisovatelka, která léčí outsidersy. *Ladění*, 2002, roč. 12, č. 3, s. 44 – 45.

PĚNKAVOVÁ, Jaroslava. Iva Procházková včera školáky pobavila. *Rokycanský deník*. 2005, č. 267, s. 9.

STRNAD, Radek. Březinová: Každý ve stáří potřebuje lásku. *Ústecký deník*, 2003, roč. 11, č. 211, s. 18.

VAŘEJKOVÁ, Věra. Vstup do nevyužité tematiky. *Ladění*, 2002, roč. 7(12), č. 3, s. 31 – 32.

VELÍČKOVÁ, Helena. Na počátku byl sen, na konci próza. *Krok*. 2010, roč. 4, č. 7, s. 2-5.

Elektronické zdroje:

3 minuty s... Ivona Březinová – Držkou na rohožce. In: *Youtube* [online]. 04.04.2011 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: http://www.youtube.com/watch?v=3tJl_8gjTEw.

BŘEZINOVÁ, Ivona. Holky na vodítku – Jmenuji se Alice. Ivona Březinová [online]. 2009 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.ivonabrezinova.cz/start.htm>.

BŘEZINOVÁ, Ivona. Holky na vodítku – Jmenuji se Ester. Ivona Březinová [online]. 2009 [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: <http://www.ivonabrezinova.cz/start.htm>.

BŘEZINOVÁ, Ivona. Holky na vodítku – Jmenuji se Martina. Ivona Březinová [online]. 2009 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.ivonabrezinova.cz/start.htm>.

BŘEZINOVÁ, Ivona. Ivona Březinová. *Ivona Březinová* [online]. 2011 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.ivonabrezinova.cz/start.htm>.

BŘEZINOVÁ, Ivona. Ocenění prací Ivony Březinové. *Ivona Březinová* [online]. 2011 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.ivonabrezinova.cz/start.htm>.

Databáze knih [online]. 2013 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/>.

KALIVODOVÁ, Kateřina. Noční můry nespí. TOPvip.cz [online]. 2011 [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://www.topvip.cz/rozhovory/nocni-mury-nespi>.

MÁLKOVÁ, Iva. Iva Procházková. In: *Slovník české literatury* [online]. 1998, 6.3.2008 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=957&hl=Iva+Prochazkova+>.

PROCHÁZKOVÁ, Iva. Čas tajných přání. *Oficiální web Ivy Procházkové* [online]. 2012 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://ivaprochazkova.com/cas-tajnych-prani/>.

PROCHÁZKOVÁ, Iva. In: *Portál české literatury* [online]. 2008 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/autori/prochazkova-iva/>.

PROCHÁZKOVÁ, Iva. Iva Procházková [online]. 2013 [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://ivaprochazkova.com/>.

ŠUBRTOVÁ, Milena. Iva Procházková - Uzly a pomeranče. *ILiteratura.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/28925/prochazkova-iva-uzly-a-pomerance>.

ŠUBRTOVÁ, Milena. Ivona Březinová. *Slovník české literatury* [online]. 2008, 31.12.2008 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1616&hl=brezinova+>.

Uzly a pomeranče. *Česká bibliografická databáze* [online]. 2012 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.cbdb.cz/kniha-61328-uzly-a-pomerance-uzly-a-pomerance>.

Uzly a pomeranče. *Databáze knih* [online]. 2013 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/recenze-knihy/uzly-a-pomerance-iva-prochazkova-389>.

ZDRAŽILOVÁ, Niki. Nazí, Iva Procházková. Děti a knihy: o dětských knížkách od Niky Zdražilové [online]. 2010 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://www.detiaknihy.cz/?p=777>.

Televizní a rozhlasové zdroje:

BŘEZINOVÁ, Ivona. Rozhovor. In: *Host Radiožurnálu* [rozhlasový pořad]. Moderuje Lucie VÝBORNÁ. ČRo 1 - Radiožurnál, 19. 8. 2008 10:35:00.

PROCHÁZKOVÁ, I. v pořadu *Krásné ztráty*. Česká televize , dne 23.2.2009.

PŘÍLOHY

Obr. č. 1 – Iva Procházková¹²³

¹²³ PROCHÁZKOVÁ, cit. 39.

Obr. č. 2 – Ivona Březinová¹²⁴

¹²⁴KALIVODOVÁ, Kateřina. Noční mûry nespí. *TOPvip.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://www.topvip.cz/rozhovory/nocni-mury-nespi>.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Edita Krejčová
Katedra nebo ústav:	Českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Fenomén dospívání v současné české literatuře pro děti a mládež.
Název v angličtině:	The phenomenon of adolescence in contemporary Czech literature for children and youth.
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na analýzu vybraných děl dvou nejvýznamnějších současných českých autorek knih pro děti a mládež - Ivy Procházkové a Ivony Březinové.
Klíčová slova:	Dospívání, próza s dívčí hrdinkou, Iva Procházková, Ivona Březinová, jazykové a stylistické prostředky literatury pro dospívající čtenáře.
Anotace v angličtině:	Diploma thesis analyzes two most notable present authors of children's and adolescence literature - Iva Procházková and Ivona Březinová.
Klíčová slova v angličtině:	adolescence, girl main character prose, Iva Procházková, Ivona Březinová, language and stylistic features of children's and adolescence literature.
Přílohy vázané v práci:	Iva Procházková Ivona Březinová
Rozsah práce:	84 stran
Jazyk práce:	čeština